

עו

יראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

סימן קסא

פרט ועוללות שכחה ופיאה בכרם. כתוב ב' קדושים תהיו וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם. שכחה ופיאה בכלל שאר אילנות ומשפט הלקט השכחה והפיאה פרט ועוללות שיעור שלהן ומעשיהן פרשתי כבר במשפטי האילנות והוצרכתי לכתוב הנה אלא ללמד האיד כתוב בהן עשה.

סימן קסב [רפו]

מתנה מברכתך. (א) מצוה זו בעבד עברי ב' ראה אנכי דכתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה וגו' וכתוב הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך ה' תתן לו. ותניא בקדושין פ"א [י"ז ג'] מכרוהו ב"ד מעניקין לו מוכר עצמו אין מעניקין לו. וכבר פירשתי בלאו דלא תשלחנו [ס' ק"ט] מנלן דמכרוהו ב"ד הכתוב מדבר. ותניא [י"ז ג'] אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו הכל לפי הברכה תן לו.

סימן קסג [רפו]

הענק תעניק. היא המצוה שבעבד עברי שפירשנו במתנת ידך דכתיב הענק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך ה' אלהיך ושנה הכתוב עליה לעבור עליה בשני עשה.

סימן קסד [רעה]

השמיטה כספים. את ה' אלהיך תירא ותעבוד צוה ב' ראה אנכי כל דבר הנזקף בהלואה ועובר עליו שנה שביעית שישמט מלוה דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעו לא יגוש את רעו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה'. ותניא [מ"ג ג' ג'] ר' אומר וזה דבר השמיטה שמוט בב' שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמיט כספים אי אתה משמיט קרקע אי אתה משמיט כספים. פ' לאחר חרבן שגלו ישראל ואין כל יושביה עליה אי אתה משמיט כספים, וסבירא ליה לר' שאם אין יובל אין שביעית הלכך לאחר (א) יובל אפילו בארץ דכל יושביה עליה בעינן דכתיב ביובל וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה ותנינא בניטין ירושלמי בהשולח, וזה דבר השמיטה שמוט ר' אומר ב' שמיטות שמיטה ויובל בשעה שהיובל נהג שמיטה נוחת (ב) מדבריהן. אימתי פסקו היובלות בזמן שגלו דכתיב לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מתוכה. וכדרכי קי"ל דקאים ליה הלל כוותיה, דתנן בהשולח [ז' א'] הלל תקן פרוזבול דהפקיע שביעית דסבירא ליה כרבי ולא (ג) קיימא [לן] כדאמר בשלהי ערכין [י"ג ג'] אמר רב נחמן בר יצחק מנו יובלות וקדש (ד) שמיטה אלא כרבי קיימא לן דהתיא דערכין כר' יהודה ובר פלוגתיה כאשר כתבתי למעלה [ס' קנ"ה].

תנן בשביעית ב' ראשון (ה) שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר הקפת החנות אינה משמטת אם עשאה מלוה הרי זו משמטת שכר שכיר אינו משמיט (ו) ואם עשאו מלוה הרי זו משמטת. ומעמא דקרא לא איירי אלא במלוה דכתיב שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעו. ותנן השוחט את הפרה וחלקה בראש השנה אם היה חדש [מעובר] משמט ואם לאו אינו משמט. ומעמא דשביעית אינה משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ שבע שנים [פירין כ"ה ג'].

תולדה להשמיטת כספים. גזר חכמים ששביעית נוחת בכספים לאחר חורבן בין בארץ בין בחו"ל, דתנן הלל דתקין פרוזבול. ומוקמינן בניטין בשביעית בזמן היה דתקין רבנן דתשמיט זכר לשמיטה. ותנן בשביעית פ"י ומייתנין לה בניטין בהשולח פרוזבול אינו משמיט וזה אחד מן הדברים שחתקין

תועפות ראם

(א) לשון כה"ג במנין המזות שלו "ומתנה כמתנת ידך" ומתירא"ס שם עשין ס"ב אות כ' כתב לענ"ד לא אדע לפרשו כו' עי"ש אבל רבינו הרא"ש כאן פירשו מזוה זו בע"כ כו' הכל לפי הזכרה תן לו.

(א) לאחר גלות אין יובל כו' יושבים שביעית נמי אינה נוסחת ומתירא כו' כ"ל וכ"ס בנדפס. (ב) דבר תורה פסקו היובלות שמיטה מדבריהן כ"ל וכ"כ רבינו לעיל ס"ס קנ"ה. (ג) ולא כו' עד תנן חסר בנדפס. (ד) לקדש שמיטין כ"ל. (ה) ס"ס ו"ל אחריו.

(ו) משמים. במשנה איתא משמט ועיין בבבארא מלאכת שלמה כס"י דשביעית מ"ב ס"ב ורש"י שהחכם הר"ר יוסף ז"ל כ"מ שמיטת משמט או משמטין הגיס משמים או משמטין ביו"ד עכ"ל וכתבתי זה לפי שראיתי להירא"ס כתי"י שלפנינו שם הוא כתב ככ"מ משמים וחיללה להגיה

הלל הזקן כשראה שנמנע העם מלהלות זה את זה ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור וגו' עמד והתקין פרוזבול וזהו גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים כל חוב שיש לי ביד פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים מלמטה או העדים [ו] כחול (ז) נוהגת שמטת כספים, כדאמרינן בגיטין בהשולח (נ"ז ג') אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק זוזי ביה (ח) רבה איתניהו ניהליה בשביעית אמר ליה משמט אני ורבה בבבל הוה ואין ליתן חלוק בחוץ לארץ בין רחוק בין קרוב כאשר פירשנו בהלכות חלה (סי' קמ"ח). ושנינו במסכת ידים לענין מעשר. דהא שמטת כספים מדאורייתא היא בחול' בזמן הבית אפילו לר' כדתניא בקדושין פ"א (נ"ה ג') השמטת כספים ושילוח עבדים אע"פ שנצטוו ישראל לאחר כניסתן לארץ נוהגין בין בארץ בין בחול'. ומקשינן השמטת כספים פשיטא דהא חובת הגוף הוא, ומתצינין לא צריכא אלא לכדו' דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר (ט) בזמן שאתה משמט קרקע וכו' ומקשינן ואימא במקום וכו' ומתצינין כי קרא שמיטה מכל מקום. הלכך כי גזור בחוץ לארץ לאו אמו ארץ ישראל גזור אלא אחר חורבן אמו קודם חרבן שהיו יושביה עליה משום מהרה יבנה ביהמ"ק ויהיו כל יושביה עליה ויאמרו וכו' וכל מקום שוה. ומעם פרוזבול דמהני כיון שכתב שמסר חובו לב"ד אינו נראה נוגש ולא קרינא ביה לא יגוש שהרי ב"ד נוגשים ולא הוא. ואמר רבא (י) נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד לא שבק התירא ואכיל איסורא. ודוקא (יא) במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל במקום שאין רגילין לכתוב פרוזבול אינו נאמן.

יש לשאול (יב) למעלה אמרינן על הלל הזקן שסובר שלא היה היוכל נוהג בימיו אע"ג דקודם חרבן הוה, כי

תועפות ראה

להגיה משמע לפי שחיבת משמים י"ל מקום צבין הפעיל ועיין בתוס' אגוזי ס"ס רפ"י דשביעית. (ז) ובהו"ל כ"ל [הגר"ד]. והנה צנעה"ל שער מ"ה מובא ס"ס דברי צנעה"ל ס"ל בשם רבינו יהודה אלברלנוי דבהו"ל אינו נוהג שמיטת שביעית בכספים צוה"ו ואפי' פרוזבול ל"ז וכן כ' ס"ס ע"ג הר"ה"ה שלא להשמיט כספים צוה"ו בהו"ל עיי"ש ועיין גם' בית הלוי האחרון סי' א' אות ג' ניון ח' ס"ל והדברים מופלאים כי צדין כספים אין חילוק בין א"י לחו"ל כמבואר בקדושין דל"ח כו' עיי"ש מש"כ ואפשר דס"ל כמ"כ הנה"ח סי' ש"ד דלאו רחוקים מא"י אפי' מדברי סופרים א"ל לנהוג כמו בתרומות ומעשרות אבל דעת היראים אינו כן כמ"כ ואין ליתן חילוק בהו"ל בין רחוק בין קרוב כו'. (ח) בגדפס הגי' ברנה וא"ל משמע דרבה ה' הלוח וז"ל כפר"י ונוכרת בגמרא דרבה ה' המלוה והנכון כגו' הכת". (ט) אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן כו' כ"ל. (י) גיטין ל"ז ב' ולפינוי רב נחמן וגו' הר"ה"ה רב. (יא) ודוקא כו' אבל במקום שאין רגילין לכתוב פרוזבול אינו נאמן. עיין בריקאנטי סי' ע"ג ס"ל בשם הר"ה"ה כמ"כ כאל דהאי דאמר נאמן אדם וכו' דוקא במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל בשאר מקומות לא עב"ל אבל האגודה גיטין פ' השולח סי' ס"ג כ' ע"ג הר"ה"ה צוה"ל פסק הר"ה"ה דבימינו פותחין כשאינו יודע לשעון מיד פרוזבול הוה לך ואבד אבל צוה"ו שאינו מנזי אי לא שעון לא פעינן ל' ואי פעין מהימן עכ"ל וכו' המרדכי פ' השולח וז"ל ופסק הר"ה"ה גם' דבימינו דוקא פותחין לו למלוה כשאינו יודע לשעון וא"ל מיד פרוזבול ה' לך ואבד אבל עתה בזמן שאינו מנזי לכתוב פרוזבול לא פעינן ל' ומיהו אי פעין נאמן וכן דן הר"ה"ה עכ"ל וכו' בתשובת מהר"ם ח"ג סי' קצ"ח ענין הלוח שמיטה וראובן לא ידע לשעון פרוזבול ה' לי ואבד ל"ל דלא פעינן ל' אע"ל דאמר בפ' השולח כי אלו לקמיה דרב אמר פרוזבול ה' לך ואבד בספר יראים פסק דדוקא בימינו שיהי' מנזי בכו" כחיבת פרוזבול כו' פותחין כו' אבל צוה"ו כו' ולא עבדי רבנן תקנתא אבל מ"מ הוא עממו יכול לשעון פרוזבול ה' לי ואבד. וחתום מאיר בר"ב. וכו"ל בתשו' מיימונות לפטר משפטים סי' י' ובארכות סי' תתקצ"ב יש חסרון עיי"ש וגם בלשון הלבו סי' קכ"ד אות כ"ס ע"ג התשכ"ז יש גימנוס ויתרון וז"ל התשכ"ז קטן סי' תצ"ח הר"ה"ה ז"ל ה' רגיל לפסוק לחדש שחוב חוב מחזירו וחזירו הנתבע טוען שמיטה כבר עברה כו' אם הטוען אומר פרוזבול ה' לי ואבדתי אותו מהר"ם ז"ל ה' מחייב את הנתבע לפרוע אבל אם לא טען פרוזבול פסור וכו"ל גם' דפסור הנתבע אפי' משבועה כו' עכ"ל ור"ל במש"כ אבל אם לא טען פרוזבול פסור דהיינו דלאן לא פעינן ל' ועז"ל וכו' בספר יראים והיינו לזמן הזה ובהגהות הר"ה"ה ס"ס כ' אך ר"י [הוא ר"ת רבינו עקיבא והוא הר"ת שבתוס' גיטין ל"ז ב' ד"ה לא] פסק בגיטין דיכול לומר פרוזבול ה' לי ואבד ואפי' שבעת היסט לא צבי עכ"ל וקשה מאי א"ך כו' דגם הר"ה"ה אפי' ה"ס כ"ל אלא דהא אמרו לענין דלא פעינן ל' וכו' וכנ"ל ואפשר דלפני הר"ה"ה ה' נוסחת היראים כמו שהוא לפנינו וכמ"כ בריקאנטי וא"ל דעת היראים דצוה"ו ג"כ אינו יכול לשעון צממו פרוזבול ה' לי ואבד וכו' הנה הר"ה"ה דדעת ר"ת אינו כן ועיין בשער המשפט סי' ס"ז סק"ב טעם לדברי התשכ"ז ונראה מדברי הר"ה"ה דס"ל דדברי ר"ת שאומר דמה"ל נאמן אפי' בלא שבועה הוא אפי' בזמנינו דאלת"ה אין דברי רבינו תם סותרים לדברי היראים ודעמו וז"ל המרדכי ס"ס ע"ג ומלוה שאמר פרוזבול ה' לי ואבד כתב ר"י בתשובתו דנאמן בלא שבועה מסעם דלא שביק אינן התירא ואכיל איסורא ואע"ג דלא טען פעינן ל' כו' עכ"ל ומשמע דהא כהא תליא דמאחר דנאמן אפי' בלא שבועה מש"ה אע"ל דלא טען פעינן ל' וכן משמעות בריקאנטי שם דמאחר שהחזיר צוה"ו דלא פעינן ל' מש"ה החזיר ג"כ דאי טעין י"ל הלכה למעשה דלריך שבועה צוה"ו ועז"ל הביא ס"ס וכו' הר"ה"ה כו' וא"ל א"ש הנהגת הר"ה"ה בהשכ"ך אף לפי מש"כ התשכ"ז לפנינו בשם ס' יראים, ומדברי היראים אין הכרח שם מפרש כר"ת דנאמן בלא שבועה ואפי' כתב ודוקא במקום שרגילין לכתוב כו' או דס"ל כהרמ"ה שכתב הטור סי' ס"ו סעיף ג"ד שהוא נאמן בשבועה ואפי' בשבועה דוקא במקום שרגילין לכתוב כו'. (יב) עיין לעיל ס"ס כ"ג שכתב רבינו שם מזה.

ספר עמוד ד איסורי ממון יראים עז

סלוק בימי עזרא לאו בלהו סליק ולא היו כל יושביה עליה א"כ יש לנו לומר שלא היו דיני בתי ערי חומה בימיו, דתניא בערכין בשלהי פ' המקדיש שדהו [כ"ט א'] אין בתי ערי חומה נוהגין אלא בזמן שהיו בל נוהג אלמא דין בתי ערי חומה בימי הלל מדרבנן הוה וא"כ היכי מייתי רביה מדין בתי ערי חומה שהוה מדרבנן לגמ' מדאורייתא דתנן בערכין פ' המוכר שדהו ומייתנין לה בניטין פ' מי שאחוזו [פ"ד ג'] בראשונה היה נשמת כל י"ב חדש כדי שיהא נחלם לו התקין הלל הוקן שיהא חולש מעותיו ללשכה והלא (יג) שובר הדלת ונכנס ואימתי שירצה הלא יבא ויטול מעותיו. ואמרי' עלה בניטין ובערכין אמר רבא מתקנתו של הלל הוקן הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו מגורשת וכו', ויש לומר קסבר רבא כל דתקן רבנן כעין דאורייתא תקן דדין בתי ערי חומה אית ליה עיקר מדאורייתא הלכך כעין דאורייתא תיקון. הלכך אם לא היתה נתינה בעל כרחו נתינה להפקיע איסור תורה לא היה הלל מתירה לענין בתי ערי חומה. וחוב (יד) שעבר עליו שביעית אינו רשאי לזה לעכבו אלא על פי מלוה שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע אלא לזה יומין מלוה לדין שישמיט לו חובו כאשר צוה היוצר וב"ד יחייבו למלוה לומר משמיט אני כאשר צוה חכמים כדתנן בסוף שביעית ומייתנין לה בהשולח [פ"ז ג'] המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר משמיט אני ואם אמר אעפ"כ יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה. ואם אינו רוצה המלוה לומר משמיט אני יכפוהו ב"ד, כדתניא בכתובות בהכותב [פ"ז א'] על פריעת בע"ה מצוה (טו) שהיא אי לא בעי למיעבד מצוה מאי א"ל תניא בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאמרו לו עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו.

ונראה לי. שאין הדברים הללו אלא בב"ד של ארץ ישראל אבל בב"ד של חוץ לארץ אינן רשאים לכופו במכין אותו דהא (טו) דתניא מכין אותו קנסא הוא וכל קנס דממון אין דנין בחו"ל דאין דנין קנסות דממון בחו"ל אלא במידי דשכיחא ואית ביה חסרון כים. כדאמרין בב"ק בהחובל [פ"ד ג'] ובניטין בהגמרש [פ"ח ג'] [והא] לא שכיחא היא.

תועפות ראם

(יג) ז"ל והלם וכן בסמוך. (יד) עיין בס' נר למאור סי' כ"ח מש"כ שם ע"ד היראים אלו וינעם לך. (טו) כתב הגר"ד שליט"א שהיא מנהג כ"ל ונדרסם איתא שהיא מנהג מלרבנן וכתב שם בציאור ווי העמודים בזה"ל הרדב"ז סי' תכ"י כ' דפריעת חוב מ"ע דאורייתא ולא זכר רבינו המחבר דס"ל דמנהג דרבנן היא עכ"ל וכן האו"י בפ"ק דע"ז הביא לשון היראים שהיא מנהג מדרבנן ועיין כתובות פ"ו א' תוד"ה פריעת וא"כ ז"ל כהן שהיא מדרבנן. (טז) מדברי היראים אלו נראה כמש"כ האבני מלואים בקונטרס משונו נתיבות ס"ג דהא דרשות ציר כל אדם להפרישו מאיסור דוקא בל"ת אבל בעשה צריך דוקא בל"ת ודלא כהנה"מ דגם בעשה מחוייבים כל ישראל לכפותו ועש"ת ח"ס חת"מ סי' קט"ז דכ' כהנה"מ דכל ישראל רשאים לכפותו דא"ל אמאי בזה"ל לא יכופו דהא כ' שם הח"ס דאם כבר פסקו הב"ד שזי יוכל כ"ל לכפותו א"כ הכא נשמטה דזה הוי דבר הנודע לכל א"כ יוכל כ"ל לכפותו ומשמע מזה דרך הב"ד כופין. כ"כ בשו"ת עמודי אש סי' ט"ז אות מ"ה, ועיין במרדכי גניטין סי' שפ"ד שהביא שם ד' היראים והיינו כדעת הגאון שהביא רב אלפסי גניטין פ"ד אבל הרא"ש בפ"ד דגניטין סי' מ"א תמה ע"ד הגאון עיי"ש וכן המרדכי שם כ' בשם רבינו צרוך להשיג על היראים ותמיהו על הב"ד ביו"ד סי' קנ"א שז' שם בזה"ל דליתא בזה"ל וכמש"כ רבינו ירוחם בשם גאון משום דקנס הוא ואין דנין בו בזה"ל עכ"ל ולמה לא הביא שז' רב אלפס בשם גאון ובס' צנין שלמה להגאון מהרש"ך סי' ט"ז כתב ראי' לדברי רבינו ירוחם מהכ"י נב"ב פ"ד דה"ל עמ"ש גאון דה"ל דניא וא"ל קנסא שז' שם הב"י וכו' נמי דלא קנסין ל' צננו והכי מסתבר להגיה עיי"ש גם לא הפ"ח להרא"ש פ"ד דב"ב סי' ה' אות ו' שז' בשם מקצת 'ספרים הגי' בנ"י דלא קנסין ל' צננו והכי מסתבר להגיה עיי"ש גם לא העיר כלום מדברי הרא"ש דלא ס"ל כדעת הגאון ואולי שסמך עמ"ש שם דהטור בזה"ל עבדים סי' רס"ו הביא להלכה להא דקונסין אותו עד עשרה בדמיו ושם בטור הובא גם דברי הרא"ש אך לפי"ל לא הי"ל להצנין שלמה לכתוב אח"כ ובאמת שאינו ענין בו וכי צריך להיות סיוע להרא"ש שז' כוונתו והריקאנטי סי' ט"ז הביא דברי היראים ועיי"ש בציאור מעשה בללאל שהקשה לדברי רבינו היראים דשוו לכפי' מנהג דאורייתא ודרבנן גם אעשה דלולב אין כופין בזה"ל שבה"ל א"כ קשה דבחולין ק"י ב' אייתו להוכיח גברא דלא הוה מוקר אצוה ואמיה כפתוהו א"ל [לרצ חסדא] שצקוהו דתניא כל מ"ע שמתן שכרה בל"ת אין ב"ד שלמטה מזהירין עליה ומשמע דלולב זה שפיר עבדו להלקותו ומהיראים דמכין אותו לקיים דברי רבי קנסו בל"ת הוה דמתן שכרה בל"ת וי"ל למיפדך כדך דב"ק כ"ז ב' חסדא חסדא קנסא קנאבית צננו והנראה לי לתרץ דברי היראים דע"כ לא אמר בזה"ל של חו"ל אין רשאים לכופו במכין אותו אלא לכפותו לקיים המנהג כמו לעשות סוכה כו' לפרוע ב"ה לומר משמע אי וכו"כ אבל להלקותו על מה שעבר על המנהג אף ב"ד של חו"ל מכין ועושין ע"ז ועובדא דההוא גברא דלא הוה מוקר אצוה ואמיה אייתוהו להלקותו בדרך עונש על העבר ומש"ה הוכרח לומר מטעם מ"ע שז"ל בל"ת שלמטה מזהירין עליה אפילו בזה"ל לעטש העובר עליה, ומש"כ הרקאנטי מיוכו בפ"ק דמכות [ג' ב'] מוכח דמחילה גמורה היא דאמר ההם כו' משמע מוכח דמחילה היא ובמקצת נוסחאות מספר יראים כתוב כי לבסוף חזר בו אלא השמיטה היא מחילה גמורה עכ"ל ביאור דבריו הוא דהיראים הנדרסם כתוב עוד חידוש דנין שמיטה וז"ל ונראה לי דשמיטה דקרא אינו מחילה אלא זו הקב"ה שישמים פי' יתחילא יתבענו עד שיתן לו מעלמו דכתיב שמוס ולא יגוש שכל שמיטה בכתוב בקרא הכנה ולא מחילה דכתיב והשביעית תשמטה ונעשה פי' תנית הלכך הלאה לעולם מושלת על הלואה שלא יעכב ע"ז חובו לעולם

בחיבתו

בך

תנן בשביעית פ' ומייתנין לה בגיטין בהשולח [ז' 6] אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו מוכה לו בתוך שדהו כל שהוא וכמה כל שהוא אמר רב חייה בר אשי אפילו קלח של כרוב ואמר רב יהודה השאילו מקום לתנור כותבין עליו פרוזבול. ותניא לו אין קרקע ולערב יש קרקע כותבין פרוזבול לו ולערב אין לו קרקע ולבעל חוב יש לו קרקע כותבין פרוזבול מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מניין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנים לזה ח"ל ונתן לאשר אשם לו. ומסקינן בהשולח השביעית משמטת מלוה בין בשטר בין שלא בשטר בין שיש בו אחריות בין אין בו אחריות דלא קיי"ל כבית שמאי דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. תנן בשבועות פרק כל הנשבעין [מ"ה 6] השביעית משמטת את השבועה מנ"ל אבר רב גידל אמר רב (יו) וזה דבר השמיטה אפילו דבור משמיט [מ"ט 6].

תועפות ראה

כתובתו לאורו ואם עשה כן הו"ל לזה רשע והא דתנן כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחובי אני נותן כך אלא במתנה אני נותן כך דמשימט דאין הכוב מוטל עליו שהרי הו"ל רשאי לומר בחובי אני נותן הכי אמר בחובי משמט ע"י גניסה נותן ותיקון לשון דבור הוא שתקנו לומר במתנה שיהא הדבר ניכר ונראה שלא ע"י גניסה נותן לו עכ"ל וע"י רמז הריקאנטי מיהו כו' אלא השמיטה היא מחילה נמורה ובאמת ביראים הנדפס כתב על חידוש השני „וגראה לי שזו טעם איתו דלמירין בתיחלת מכות מעידין אנו על פ' שחייב לחבירו מאתים זו ליתנה מיד והוא אמר עד י' שנים אם שמיטה משמטת הולאת י' שנים דכולהו צעי לשלומי אלא שמוט מחילה הוא וחו לא מיד" וז"ל הריקאנטי „ומקמץ נוסחאות מס" כתוב כי לבסוף חזר צו" ולפינו בזהכ"י אין זכר כלל מהחידוש השני דלאחר חזרה הוא אבל דין הראשון שכל רבינו נלחם בשמיטה שריר וקוס להרא"ם. ועיין ס' שדי חמד ס' הכללים מערכת כ' כלל ק"ו שלמד שם מדברי הרא"ם שבבא דאין מוכן בשבת ויו"ט כמו שאין דמין בשבת ויו"ט עיי"ש. ודע דבס' ידות נדרים ח"כ יד שאלו ס' ר"מ סק"ב כתב ג"כ בזהה דחולין ק"י צ' דרזה להלקותו על שלא הוה מוקיר על מה שעבר וכדברי הרמב"ם פ"ה מממרים הס"ו ולכן אין רשאי לבסוף ולא דמי להשבת העצום דלשיטת הירושלמי דאף שאין צ"ד מוזהרין לכופו כיון שח"ש צדקה מ"מ רשאיין לכופו עיי"ש והיינו כמו שכתבתי למעלה לתוך דברי היראים וכן ראיתי שם בח"א ס' רכ"א יד שאלו סק"ב שהיה חידוש דין שבספר יראים דדין שמיטה וכתב דדברי היראים הם תמוהים וגם היראים צעמו דחה לדבריו שם וגם אני הקשיתי שם בתשובה מ"ס שבועות דמ"ה לזה ממנו ערב שביעית ולמ"ס נעשה לו שותף אין מגלגלין כו' עיי"ש ובאמת היראים לא חזר מדבריו אלא כמו שכתבתי למעלה דדין הראשון שבספר היראים הוא לפינו בזהכ"י שריר וקוס. (יו) דע דדברי ר"ב א"ר כן מפורש בתוספתא פ"ה לשביעית וז"ל וכשם שהשביעית משמטת מלוה כך שביעית משמטת שבועה שנאמר וזה דבר. דבר שהשביעית משמטתו משמטת שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אין משמטת שבועתו ע"כ ובירושלמי ספ"ו דשבועות יניף לה ממק"ו וז"ל הירושלמי שם אר"ס בר"י שמרה דלא כן מה כן אמרין שמרה לא בטליה היא צעל צעל מה צעל שנאמר להלן משמיט אף כאלן משמיט דברים שכן משה ידו שביעית משמטתו ומשמטת שבועתו ושאין משה ידו אין שביעית משמטתו לא אורו ולא שבועתו כו' עכ"ל ועיין בפני משה שדחק מאלד בפ"י הירושלמי וגם הגאון מהר"ח בס' טעם ירושלמי האריך בפ' הירושלמי צ"ל אופנים עיי"ש. ומה אעשה שלענ"ד דברי הירושלמי צוררים ופסופים וה"פ דרב שמואל בר רב יוחנן קאי על המשנה שאמרה והשביעית משמטת את השבועה ועו"ה „שמרה דלא כן" פי' שגור זו המשנה לפרש דלא כן דבאמת השביעית אין משמטת את השבועה ואמר רח"כ „מה כן אמרין שמרה לא בטליה היא" פי' מה שאלו אומרין שמרה לאו דבר בטל הוא „צעל צעל" פי' דיש לנו גו"ס צעל צעל מה צעל שנאמר להלן [דברים כ"ו ז', צעל משה ידו] משמיט אף כאלן [שמות כ"ד י"ד, צעל דברים] משמיט דברים, ופי' הגו"ס הוא דאף צעל דברים דהיינו שיש לו עליו חוב שבועה דהיינו דברים משמיט דכמו שכתוב שמוט אל צעל משה ידו ילפין בהגו"ס כאילו כתוב שמוט אל צעל דברים ג"כ ומה שאמר להלן על הפסוק דדברים כ"ו ז' יען שהוא רחוק בסדר התורה מהכתוב צעל דברים דשמות כ"ד י"ד ומש"ה אמר מה צעל שנאמר להלן כו' אף כאלן כו' וספיר סייעו בירושלמי דמאחר דבמש"כ שמוט כל צעל משה ידו נכלל ג"כ צעל דברים עפ"י הגו"ס מאלד, שכן משה ידו שביעית משמטתו ומשמטת שבועתו ושאין משה ידו כו' ולפי"ז מה שהמשנה אומרת אחר השותפין כו' שהם דברים שאין משה ידו והשביעית משמטת את השבועה אינו כן וז"ל דלאו אהך דלעיל אמרו והשביעית משמטת את השבועה כ"א על מלוה שכן משה ידו שביעית משמטתו ומשמטת שבועתו וזהו שהזכיר לנו רשב"י „שמרה" שגמור את עמיתו לכלי לעשות בדברי המשנה וראיתי בתשובות מהר"ח אור"י ס' ק"פ שכל שם אף צעל צעל אף צעל פרוזבול אין הלוה נשמת מן הערב דדמי להקפת מות ושכר שכר דאין שביעית משמטתו וטעמא לפי שנאמר שמוט כל צעל משה ידו אשר ישה צרעהו והכל לא הלוה צעל וכן צעל צעל שכן שאלו הגוי שאין שביעית משמטתו כו' ובס"כ בערבות כפרית דלא שיהיה ציה עטנת שמיטה כדתנן בנז"ל שביעית מלוה כפרית אין שביעית משמטתו דלא קריין ב' לא יגוש ומשעם זה אם אדם מחוייב לחבירו שבועה אין שביעית משמטת השבועה ודלא כפרס"י דפי' זה דבר השמיטה אפי' הדיבור משמט ופרס"י דבור זה חיוב שבועה ולא הדיור דלא שייך שבועה אלא על הכפירה לא משמטת כס"ה השבועה שעל הכפירה הלאך לר"ך לפרש אפי' דיבור כלומר אם א"ל אע"כ יקבל הימנו כיון דבדיבור אמר משמט אני כו' אביגדור דברי יעקב זק"ן שם" עכ"ל והנה דדין ערבות שכל וז"ל רבינו ירוחם מושרים נתיב ז' ערב שפרע למלוה וקודם שנתפרע מן הלוה הניע שנת השמיטה אינו גובה חוצו כי כבר נעשה מלוה משעם שפרע כן כתבו הגאונים וכ"ה הרשב"א בתשובה עכ"ל וכ"ה הו"ע בחו"מ ס' ס"ז סעי' ה' והוא דלא כמהר"ח אור"י שם צעל אביגדור דברי יעקב, ומה שפסק אם אדם מחוייב לחבירו שבועה אין שביעית משמטת השבועה ע"כ ר"ל שבועה היקף דכור כלל וכשיטה הרמב"ם פ"ה מהל' שמיטה ס' מהל' ובכפשונו של הירושלמי בנז"ל שביעית מלוה ונעשית כפרית אינו משמט ועיי"ש בכ"מ אף מש"כ ודלא כפרס"י כו' פליאה דעת ממני איש אישה הוא כפרס"י וגם כפרס"י

עב

ראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

סימן קסה [רעט]

החזרת אחוזה ביוכל. צוה הב"ה בפ' בהר סיני בהגיע יובל לחשיב שדה הנמכר שנאמר יובל היא קדש (א) תהיה לכם ושבבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו וכתוב והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל ויצא ביוכל ושב לאחוזתו וכתוב בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו. ותניא בשנת היובל הזאת זאת מוציאה עבדים נרצעים (ב) ואין שביעית מוציאה עבדים מפני דרשה זו הוצרכה לרבי [גמין ל'ו'] שמקיש השמטת שביעית לשמטת יובל דתניא וזה דבר השמיטה שכותב ב' שמיטות הכתוב מדבר אהת שמטת שביעית ואהת שמטת יובל. תניא וזה דבר השמיטה שביעית כשמטת כספים ואינה (ג) משמטת ומחזרת יובל מוציא ואינו משמיט. תשובו איש אל אחוזתו לרבות המקדיש (ד) שדהו ועמד בנו וגאלה שתחזור לאביו ביוכל.

סימן קסו [רפו]

שילוח עבדים. צוה הב"ה בהגיע שמיטה (א) ויובל שישלח אדם חפשי עבדו ושפחתו העברים ועבד כנעני גוי גופו כגוי בהפיל לו אדם אחד מכ"ד ראשי איברים דכתיב במכורוהו ב"ד בפ' ראה אנכי כי ימכר לך אחיך העברי או העברית וכתוב ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך ובמכור עצמו כתיב בפ' ואלה

הועפות ראה

כפרס"י מוכר נפרס דהא אמתותין דתנן והשביעית משמטת את השבועה אמרו בגמרא מנה"מ אר"ג א"ר כו' וכמשכ"ר פה ואין אפשר לפרש ע"ז כי הר"ר אביגדור שאין זה ענין להמשה כלל ואולי שלא הי' גירסת הראשונים בגמרא דשבועות מ"ט א' הינות מנה בני מילי או מנ"ל כשון רביו ולכן א"ל פ' הר"ר אביגדור דר"ג א"ר גינתא באפי נפשי' אמר ולאו אמתותין דשבועות קאי אלא לענין מה ששנינו פ"י דשבועות מ"ח ע"ש ועכ"ל כן לגי' הראשונים דגרסי במתותין והשביעית משמטת את השבועה שגאמר לא יגוש מ"מ טיין צמ"ג לאוין ר"ע שהעתיק כן משנתנו דשבועות ופי' מ"מ לא לשלם ולא לשבע וכ"כ בטור הו"מ סי' ס"ז סעיף יו"ד וז"ל ס' התרומות שער מ"ה ח"א סי' י"ז וזהו הפסע שהשביעית משמטת את השבועה וכדפתינן וזה דבר השמיטה במוס' אפי' דבור השמט וטור דכתיב לא יגוש ודרשנין לא לשלם ולא לשבע עכ"ל וז"ל גם כפאת השלחן כי' כ"ס ס"ק ל"ג שהיה כן גי' במתותין וליהא צמ"ג שגנו גי' א"ש וא"כ לגי' הראשונים שהי' כחוב במתותין שגאמר לא יגוש מ"מ איך טיין לומר מנה"מ וע"כ שלא הי' גירסתם היבות מנה"מ ולפינו ליהא צמ"ג שגאמר לא יגוש מ"מ ומש"ה הוכיחו בגמרא היבות מנה"מ ועיין מרדכי בנוסחא אחרת מפרק כל השבועין סי' ס' על והשביעית משמטת השבועה הקשה רא"ם למאי אינרין קרא כו' ומוקי לה בהקפת התנות דתנן דאינו משמט והוא דלא כההוספה והירושלמי הנ"ל ועיין ב"ה הרדב"ז ח"ד סי' רי"ד שפי' שם דר"ג א"ר ריבא דקרא נקט ואסיכא דקרא סמי' דכתיב לא יגוש מ"מ וא"כ יג' לישב צוה כי' תשו' שצמ"הר"ח א"ו' הנ"ל:

(א) קדש. כ"ל דט"ס הוא גם צנדלס ליתא והוא פסוק צוה"ק כ"ה י'. (ב) צת"כ ליתא תיבת נרצעים וכן ליתא צנדלס ומשכ"ר צמ"ד מפני ל"ל דט"ס ומויתר תיבת מפני וצנדלס חסר מן דרשה ון סי' ע"ד תיבא. (ג) מויתא ומותרת כ"ל. (ד) עיין ערכין כ"ה א' צמ"ה הקדישה כו' נאלה צו יולאס לאביו ציוכל ועי"ש בגמרא מנ"ל אבל הך דינא צת"כ לענין מוכר קאי שגאמר שם תשובו איש אל אחוזתו לרבות המוכר שדה כו' וכ"ה צפרס"י בפ' התורה. וקשה לי על ה"כ מאי לשון ועמד צנו וגאלה יותר הו"ל המוכר שדהו צנו שתחזור לאביו ציוכל וחל"מ ולמשכ"ר המקדיש א"ש לשון וגאלה:

(א) שמיטה ויוכל כו' אין לפרש דברי רביו כפסוק דבהגיע שמיטה שישלח אדם חפשי עבדו ושפחתו העברים דברי כנר כ' רביו לעיל צמ"י הקדוש דשמיטה הינה מויתא עבדים ומש"כ בתורה ובשביעית יא' לחפשי סי' שביעית למקור לא שנת השמיטה וע"כ כוונת רביו ליוכל לבד ומש"כ שמיטה ויוכל היינו משום דפרס שנת היובל הוא שמיטה ופי' שמיטה ויוכל שנת התמימים וזה לא ודלא כמ"כ צנדלס "יוכל ושמיטה" ולפי"ו צ"ל צמ"ד וכתוב וצמ"ה השביעית תשלחו חפשי מעמך וגו' ור"ל למש"כ שם צמ"י וסי' לך עמד עולם דהיינו עד עולמו של יובל וכן מש"כ צמ"ד וכתוב וצמ"ה השביעית תשלחו חפשי מעמך וגו' ור"ל למש"כ שם צמ"י וסי' לך עמד עולם כאשר אמר לי ירדתי הרה"ג וכו' מהר"ו מנישועו של"ס דנ"ל בדברי היראים שביעית ויוכל ור"ל צמ"ה שביעית כמ"כ בתורה ובשביעית יא' לחפשי דהיינו שביעית למקור ופי' צוה הקב"ה בהגיע שביעית או יובל כו' או ע"כ בהפיל לו אחד מכ"ד ראשי אברים כו' וספיר הביא אה"כ המקדלות לזה וא"ל להגיה תיבת וגו' והעתיק הראשון שראה תיבת שביעית בדברי רביו חשב שהוא שנת השמיטה וכ' תמורת שביעית תיבת שמיטה ובאמת אינו כן והוא ברור. ודע דבש"ת הל"ק ט"כ שאלה רנ"ז כ' א' כש נשים חייבות בתקיעת שופר של יובל. השנה אפשר דכיון דליחנהו צבילות עבדים איתנהו גמי בתקיעת שופר אע"ל דאי לא תקעו גמי עבדים יולאס כו' מ"מ שופר קומן? לחירות הוא כו' א"כ אשה גמי מחייבא אע"ל דמ"ט שז"ל הוא עכ"ל ואשתנוס' גמרא ערוכה ר"ה ל' א' דאמרו צבירור להפך איתתא מי מחייבא צוה"כ של יובל עי"ש ואפשר לפרש מ"ס צמ"ה שם איתתא מי מחייבא והא מ"ט שז"ל היא כו' לא קאי אלא תתקיעת ראש השנה שצביריתא שם מש"כ ציוכל כמ"כ ההל"ק אפשר דכיון דליחנהו צבילות עבדים איתנהו גמי בתקיעת שופר. והנה רביו כלל כאן במלות שילוח עבדים שלשונות לשלם לעבד כנעני שחרור גופו דמיי עינו ושניו וכדברי הרמב"ן בסי' מ' להרמב"ם עיין רנ"ה ששחים מלות הן עי"ש ועיין יד שאל ל' רס"ו סק"ל צוה ודקדק רביו כאן ועמד כנעני גוי שניסו (כ"ל) קניו כי' וכ"כ רבינו

המשפטים כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד וגו' וכיובל כתיב ב' בהר סיני יובל היא קדש תהיה לכם ושתם איש אל משפחתו וכתוב עד שנת היובל יעבוד עמך וכתוב ויצא ביובל וכתוב וקדשתם שנת החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה. ותניא [כ"ה ט' ג'] דרור אין דרור אין (ב) לשון חירות ואמר ר"י מה לשון דרור כמדוייר בי דיירא ומוביל סחורות לכל מדינתא. לכל (ג) יושביה בזמן שיושביה עליה ולא בזמן שגלו יושביה ולא בזמן שהם מעורבים [ענין ל"ג ז'] ותניא [כ"ה ט' ג'] וקדשתם את שנת החמישים שנה מה ת"ל לפי שנאמר בעשור לחדש יכול לא תהא שנה מקודשת אלא בעשור לחדש ת"ל וקדשתם שנת החמישים מלמד שמתקדש מראש השנה. אמר (ד) ר' יוחנן בן ברוקא לא היו עבדים משועבדים ולא נפטרין לבתיהם ולא שדות חוזרות לבעליהן אלא אוכלין ושותין ושמים ועטותיהן בראשיהן עד שמגיע יום הכפורים כיון שהגיע יוה"כ תקעו בשופר נפטרו עבדים לבתיהם וחזרו שדות לבעליהן. וכנעני גוי שגופו קנוי בעינו וישנו וראשי אברים, דכתיב באלה המשפטים כי יכת איש את עין עבדו או את עין אמתו לחפשי ישלחנו תחת עינו ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל וגו'. בקדושין תניא [ב] פ"א [כ"ה ט' ג'] יוצא בשן ועין וראשי אברים שאינן חוזרים. ואמרינן מנ"ל ראשי אברים כי (ה) שן ועין מום שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרים. ותנן (הכי) בנגעים ומייתנין לה בקדושין פ"א [כ"ה ט' ג'] כ"ד ראשי אברים שבאדם כולן אין מטמאים משום מחיה ואילו הן ראשי אברים אצבעות ידים ורגלים וראש החוטם וראש הגויה וראשי אוננים וראשי דדין שבאשה ור"י אומר אף באיש. ותני עלה בכולם עבד יוצא לחירות ר' אומר אף הסירוס בן עזאי אומר אף הלשון.

סימן קסו [מח]

פתח תפתח. נתן נתן. את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד צוה ב' ראה אנכי כי יהיה בך אביון באחד שעריך. ותניא אחיך זה אחיך מאביך כשהוא אומר מאחד אחיך מלמד שאחיך מאביך קודם לאחיך מאמך. באחד שעריך, יושבי עיר קדמים מיושבי עיר אחרת, בארצך, יושבי ארץ ישראל קדמים מיושבי (הומה) חוץ לארץ. ויושבי חוץ (א) לארץ מנין דכתיב אשר ה' אלהיך נותן לך לרבות כ"ס. פתח תפתח אם פתחת פעם אחת סופך (ב) לפתוח ק' פעמים לפי שהב"ה מספיק לך וממציא לך מעות נתת פעם אחת סופך לתת ק' פעמים שנאמר נתן נתן. וצוה הב"ה לעשות צדקה להם להסביר פנים לעני ולדבר על לבו, שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בגלל (ג) הדבור יברכך. ואמרינן בבב"ב פ"א [ט' ז'] אמר ר' יצחק הנותן

תועפות ראם

רבינו בס"ס וכנעני גוי שגופו קנוי בעינו כו' והוא דלא כהרמב"ם פ"ה [מח] עבדים ה"ה והמחבר ביו"ד סי' רס"ט סעי' כ"ז ש' אין יוצא בראשי אברים אלא עבדים שגלו ועליו שרי יתן במקל מלות אצל העבד שהוא גזירותו אינו יוצא בראשי אברים וצד שאלו ל"ד ש' כתב ובאמת לא מצינו מקור לדברי הרמב"ם אלו עיי"ש וציראים הגדפס ליתא הכי חזית שגופו קנוי ובאמת חזיתו אלו מוכרים לאסוקי עבדים שפירס בעלמא שאינם דין זה ופי' בדברי רבינו לעיל סימן ל"ד שכתב ועבד ושפחה וקראים אחד מן האומות שנמכר לישראל שגופו קנוי לישראל כו' וכן הן דברי רבינו כאן וז"ל דאין סתירה מהר"ם לדברי הרמב"ם ודוק. וראיתי להעיר כאן ע"ד רש"י בראשית ל' מ"ג ד"ה ושפחות ועבדים וז"ל מוכר אלו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה וכתב ע"ד רש"י אלו הרה"ט וכו' מהר"ר מאיר אוקערמאן שליט"א מנחגינו בזה"ל מה דחקו לרש"י לומר שמכר אלו בדמים יקרים וז"ל כי בניסין כ"ב א' איתא שאין אפיערוסין דיתמי רשאין למכור שדות ולקנות עבדים כי שדות המה יותר טובים מעבדים ובחולין פ"ד א' איתא בגמרא לעולם ימכור אדם שדה ויקח עתודים ואל ימכור עתודים ויקח שדה והשתא ומה שאין רשאין למכור אלא ולקנות שדה מכ"כ שאין רשאין למכור אלא ולקנות עבדים ואיך מכר יעקב אלא וקנה עבדים לכן כתב רש"י שמכר אלא בדמים יקרים ובאופן כזה רשאי למכור אלא ולקנות עבדים עכ"ל. ועיין ביאור הגר"א משני כ"ז כ"ז עה"פ ומחיר שדה עתודים שפירש בזה"ל שעתודים תחליף על שדות ע"כ וז"ל דר"ל למכור שדה וליקח עתודים כמבואר בדברי הגמרא דחולין פ"ד א' ומדי דברי זו ראיתי להביא מה שאמר על דברי הגר"ם מגילת פ"ו א' בנש"ס בגמרא וכל שפרט כו' לגמלי כו' בידוע שהוא רשע בן רשע וז"ל הגר"ם ק"ל מן ויקח קרח כו' וכו' גם שם נדרוש ח"ו כן כו' ועי"ל הרה"ט ה"ל וז"ל ובאמת ל"ק כלל כי הגמרא אמרה כל שמעשה אבותיו סתומין ואין אלו יודעים מה היו מעשה היו רשעים אצל בידועים לנו מהם נדקוקים אינו שייך כלל זה עכ"ל. (ב) אלא כ"ל. (ג) עיין בהנחות מפסה איתן לנדרים ל"א ז'. (ד) בגמרא ר"ס ב'נו של ריב"ז אצל רבינו כ' כג' ה"כ אמר ר"י ב"ב. (ה) כמו שן ועין מה הן מוס כ"ל. [הגר"ד].

(א) עיין בס' פר"ד דרוש ז' ביאור ד' הספרי. (ב) סופך כו' כג' הגר"א בספרי שם ומשכ"ל לפי כ"ל ש"ל פי' והוא פי' לדברי הספרי ורבינו כ' גם נבי נתן נתן נתת פ"א סופך לתת כו' אצל הגר"א שם פי' קי"ו כ' נתן אין לי אלא פ"א מנין אפי' מאה פעמים ת"ל כו' ורבינו מפרש ל' לענין ברכה שהקב"ה יומין לו מעות ליתן וכמ"ס בבב"ב ט' ז' דלענין חובתא שחייב ליתן אפי' מאה פעמים ואינו נספר בתיבת פ"א כלמד מפתוח לזד וכן מנחגינו לזד וכמ"ס בבב"ב ל"א א' הסב אפי' מאה פעמים במשעטע וס"ס ז' דרשו תתן למתנה מועטת ונגדפס חסר הפי' וקיי"ר יש שם. (ג) בגלל הדבור יברכך כמ"ס בספרי סוף פי' קי"ו לא אמר ליתן ולא אמר לאתריס

(א) דברים שיש לתלות בו כ"ה נדפס ופי' רבינו כפ"ש צ"מ שם ומה שאקשו האחרים בנ"ק ס"א א' ד"ה מואל ל"ז קרא להכי פשיטא דשל הפקר פסור דלמי ויבי ע"ז ב' רבינו הרא"ם אפי' הוא ספק אינו מואל להשיב כ"כ הווי העמודים אלא שעמ"ס רבינו כנון שמואל זכב בנהר ש"ל משולם הי' שם כ' הווי העמודים קשה לדבירה ששטפה נהר נפק"ל מדכתיב תאבד ממנו ומאלתה מי שאבדה ממנו ומאלו' אלא כל אדם בו' כדלקמן עכ"ל וז"ל מאי קושיא נהרא נהרא ופסמי' ופרש"י חולין ל"ז א' אין פשמי' נהר דומין זה. חריף וזה עומד וה"ל רבינו לא מיידי בנהר השוטף שאבדה ממנו ואינה מאוי' אלא כל אדם כ"א בנהר קטן ואין ההיחר אלא משום ש"ל משולם הי' שם. ושכאני לעומד הייתי מפרש מש"א במתני' ויש לה חובעין פי' מדש בשמלה סביעת עין עי"ל חובעין אותה להראותה להם ויכירהו בנ"ע אם היא שלהם ונ"מ להאדורי לאורבא מדרבנן בנ"ע לפיכך המואל במקום שח"ח מציין שם כנון בבמה"ד חייב להכריז שלא נתיאשו העבלים ואפי' דבר שאין בו סימן ורש"א הוא דאמר כל כלי אנפריא אין חייב להכריז אכל לרבנן דרשב"א אפי' לא שבעתן העין חייב להכריז כמס"כ האחרים בנ"מ כ"ד א' ד"ה ומורה עי"ל גזולה ממס"כ האחרים מאלתי דרשב"א פי' דב"מ ס"א ב' עמ"ס בדריאה דב"מ אלוהי כל כליס חדשים שלא שבעתן העין שאל"ל להכריז כנון בו' וז"ל האלו' פי' מפני שאין אלו כלים חביבין כ"כ ואינו ממנה ליתן בהם סי' כ"כ עד שיסתמם בהם ויחשבו מהם העין אכל, שאר כלים גלוימא וסודר וסוסות כפות וקערות בהנהו מודה ר"ש דאע"ל דלא נשתמש בהם דלא שבעתן העין אפי' מהדריק ליה לנ"מ בנ"ע בו' עכ"ל הרי חזיק דגלוימא והיינו שמלה חסיד לעולם דיש בהם קב"ע לנ"מ ואפילו חדשה שלא שבעתן העין וספיר אמרו במתני' מה שמלה מיוחדת בו' ויש לה חובעין וכו'ל ועיין בשיטה מקובצת לנ"מ כ"ד א' ד"ה כנון דרי מחסין בו' מש"כ שם בשם שו"ת ונראה שהוא ממש דברי האו"ל הנ"ל ומש"כ השיטה בלשון הרמב"ם ואם ישרים נוסל ומכריז לפנינו ברמב"ם פי"ד מהל' גזילה ואבירה הי"ב ואם היו כלים שבעתן העין חייב להכריז וכו' לשון המחבר בסי' רס"ב סכ"א וכו' יש לפרש ואם היו כלים שבעתן העין אפילו הם חדשים כמס"כ השיטה והאו"ל ולדברי האו"ל יש לומר דהך דרבנ"ה דאמר בנ"מ י"ט א' אי טביעות עינא אית לי בגויה אחיא אליבא דכ"ע ואף רשב"א מודה בה ודלא כמס"כ האחרים בנ"מ כ"ד א' ד"ה ומורה שכתב שם וכו'ל דרבנ"ה בו' דמשמעות דה"ל דהיינו לרבנן דוקא מש"כ לרשב"א ובהו יאושיו בטוב קושית ח' אש"י שם למחר"ס עמ"ס הנ"ל דהלכה כרשב"א ופסקא דהי"ף והרמב"ם וז"ל וק"ל קתה הא דפי' האחרים בו' והיינו כרבנן עכ"ל ועיין

אם (ב) מצא דברים שיש לומר שלא היו לו בעלים אפילו הוא ספק אינו מצוה להשיב כגון שמצא זהב בנהר שיש לומר מעולם היה שם. וכדתנן [כ"ט ב'] מצא בבית (ג) ישן הרי הוא שלו. וכדמוקמינן דשייך (ד) מפי שיש לומר של אמורים היו וטעמא דומיא דשמלה בעינן.

ויש (ה) ללמוד מכאן שמה שאמרו חז"ל [י"א ב'] חצרו של אדם קנה לו שלא מדעתו, הני מילי בדבר (ו) דמסיק איניש אדעתיה שיוכל להיות ברשותו. אע"ג דהשתא הוי שלא מדעתו קניא ליה אבל בידי דאין דרך אדם להעלות על דעתו שהיה לא קני ליה דחצרו מידו איתרבי ולהאי ענינא אמור רבנן דדומיא דידו בעינן ולהכי לא קני ליה בעל כותל ישן. ואם כוצא אבידה שאין בה סימן הרי הוא שלו דודאי ייאוש בעלים נגעו בה וייאוש קנה באבדה אי סימנים דאורייתא ייאוש קנה דאורייתא מדהתירה דבר שאין בו סימנים מדכתיב שמלה ואי סימנים דרבנן יאוש קנה (ז) ואם מצא בשלולית של נהר או בזוטו של ים כל זמן שאינה מצויה אצל כל אדם אפילו יש בה סימן וידוע לנו שלא נתיאשו הבעלים הרי הוא שלו דרחמנא שרייה כדאמר' באלו מציאות [כ"ט ב'] אמר ר"י משום ר"ש בן יהושדק מניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצאת זו שאבדה ממנו ומכל אדם. אם מצא אדם דבר שהוא מצוה להשיב מצוה הוא לשוכר (ח) ולהטפל בו באותו ענין שלא יכלה הקרן עד הגיעו לידו הבעלים. דתנן [כ"ט ב'] והשבותו לו ראה היאך תשיבנו שלא יאכל עגל לעגלים מיה לסיחיים ואחז"ל היאך ישמרו ואלו (ט) מקצתם ומהם נלמד רובם דתנן באלו מציאות [כ"ט ב'] מצא ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום ואם אינו יודע לקרוא בהן גולל (י) מצא כסות מנערה אחת לל' יום ושוטחה לצורכה אבל לא לצורכו (יא) לכבודו כלי כסף וכלי [נחשת] משתמש בהן לצורכן אבל לא לשחקן. ובברייתא בגמרא [י"א ב'] מפרש (יב) לשחקן בחמין לצורכן צונן. ודוקא שמצאה בדרך אבדה שנראה הדבר שנאבד מחברו כדתנן [כ"ט ב'] אי זו היא אבידה מצא חמור ופרה רועים בדרך אין זה אבידה חמור וכליו הפוכים ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה ואם הדבר ספק נפל ספק הניח למדונו חכמים באלו מציאות (יג) דבר שיש בו סימן יטול דלית ליה (סימן) פסידא למריה דיהיב סימן ושקיל ליה ושאין בו סימן לא יטול ואם נטל לא יהויר במקום שנטל שמאחר שהגיע לידו אינו רשאי (יד) שאם יחזירונו יקחנו אחר הלכך יהא מונח בידו עד שיבאו בעליו וישיב להך דשלו לא הוי דאין זו אבידה אלא חברו מדעתו ואין כאן יאוש שיתיר לו אפילו נתיאשו אח"כ אסור דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה ואם נפל מחברו דבר ולא נודע לבעלים (טו) בשעת נפילה שהיה מתיאש כיון דקודם ידיעה מצאה אסור לקיימה דקו"ל כאביי [כ"ט ב'] דאמר ייאוש שלא מדעת [לא] הוי יאוש (טז)

תועפות ראם

ועיין בלח"מ להרמב"ם הל' אכל לפעם"כ האו"י הוי ככ"ע. ודו"ק בד"ש של התוס' כ"ד א' שכתב ומודם ר"ש ככלים ששבעתן העין כו' נראה דלא גרסי תיבת חדשים אצל לפינוי הגי' מודה ר"ש ככלים חדשים ששבעתן העין כו' וא"ל לפי' האו"י וזוה מדויק לשון הרא"ש פ"ב דב"מ ס' ה' שאחר שכתב לשון הברייתא ואלו הן כ"ח שלא שבעתן העין כו' כתב אח"י בסוף הסי' ואע"י דדייקא דרבנן פליגי אדרשב"ל נראה דהלכה כרשב"ל כו' ועיי"ל בפ"ח שהיה דברי הרא"ש אלו קודם סיום הברייתא ואני אומר דלפין להגיה דדיוק כתב הרא"ש כן דהא יש לומר דלפין הלכה כרשב"ל אלא כרבנן מהא דרבנן ונקיטתיה התי' אנשי סם אף לפמ"ש בסיום הברייתא ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין שא"ל להכריז כגון דדי מחטין כו' וע"פ פי' האו"י מפני שאין אלו כלים חביצין כ"כ כו' ה"ש הך דרבנן אף אגבא דרשב"ל וספיר סיים הרא"ש דהלכה כרשב"ל. (ב) ככ"י [לא מואל] נסעות. המעתיק. (ג) ככותל כנ"ל. (ד) ככ"י דשיין נסעות ונ"ל דשתיק. המעתיק. (ה) ויש כו' עד ואם מואל הסר בנדפס ועיין ב"מ כ"ו א' תוד"ה דשתיק ועיין במדרכי פ"ב דב"מ ונריקאנטי ס' תקמ"ו הגי' והורה הרא"ש שאין האחרון חייב כו' והורה לו ר"ת, ונראה מכאן דמ"ש בב"מ ק"כ א' כל היכא דליכא מני זכי ליה חזירו וזכי ליה וכל היכא כו' הוא אפילו אי אמרינן דחזירו מידו איתרבי וכמס"ר כאן ולהאי ענינא אמור רבנן דדומיא דידו בעינן ודלא כמהרש"ח בנהגותיו שם שהיה צ"ע ולק"מ וכ"ל מחי' הריטב"א [ב"מ כ"ה ב']. (ו) בדבר דמסיק אינש אדעתיה כו' עיין ב"מ כ"ו א' תוד"ה דשתיק כו' וי"ל דלפין חזר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימלאנו לעולם כמו הכא שהוא מואלע נעוטי הכותל כו' וכ"ל הרא"ש שם בתי' קמא והמדרכי כתב דכיון שאין דבר ההוא כמו שאר מציאות שפעמים הווים לצא לא זכה בו כו' וכתב בשו"ת עבודת הגרשוני ס' ז"ל שיש ל"מ לדינא בין ה' התוס' והרא"ש ותרצו של המדרכי כגון גל העמוד לפנותו שלפי תירוצן של התוס' קתה לו חזרו ולפי תירוצו של המדרכי וביעשו לא קתה לו חזרו אע"פ שהגל עומד לפנותו כיון שאין שכיח והואו למלא ממנו כגון לא עלה על לבו לקנות ממנו עכ"ל ודברי רבינו היראים הוא כמס"כ המדרכי. (ז) קונה דרבנן כנ"ל וכ"ה בנדפס. ופ"ד רבינו ז"ל דרבה שאמר בב"ק ס"ו א' אי דאורייתא מידו דהוא אמואל אבידה כו' היינו משום דל"ס סימנים דאורייתא. (ח) לשומרו כו' דתניא והשבותו כו' כן הוא בנדפס. (ט) חסר כאן מלשון המשנה. (י) חסר כאן מלשון המשנה. (יא) הוספת המעתיק הוא המוסגר. וקיצת לזרוב ליתא במשנה ובנדפס. (יב) אכלי כסף לחודא קאי אכל כלי נחשת אף בחמין שרי רק ע"י האור אסור. (יג) כ"ה ב' ועיי"ל תוד"ה ואמר. (יד) לאבדו אשם כו' וישיב להם דשלו לא הוי דשמה אין זו כו' כנ"ל. (טו) ומואל קודם שנודע לבעלים שאבדה אפילו דבר שאין בה סימן שגברו לנו שאם ה"ק ידוע לבעלים כו' כנ"ל. (טז) לא הוי יאוש כנ"ל ועד דכנהגת מהרש"ח הניח צנ"ל בזה דפסקין כאביי דיאוש שלא מדעת לא

פ

ראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

[כ"ז ג'] אמר רבא (יו) סלע שנפל משנים נמלה לפני יאוש ע"מ לגזולה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם ואע"ג דאהדרה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דקא יהיב ואיסורא דעבד עבד נמלה לפני יאוש ע"מ להחזירה ולאחר יאוש נתכוון לגזולה עובר משום השב תשיבם (יח) המתין להם לבעלים עד שנתייאשו ונמלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם, וסימני האבדה מהו סימן ומה אינו סימן מפורש באלו מציאות כללו של דבר כל דבר שאינו מצוי בדבר הוי סימן.

ואמר רב זבד משמיה (יט) הלכתא סימן העשוי לידרם מקום הוי סימן, מדה ומשקל ומנין שאינו שוה הוי סימן ותנן [ג' ז'] החזירה וברחה החזירה וברחה אפילו מאה פעמים חייב להחזירה שנאמר

תועפות ראה

הוי יאוש ולא אמרינן מדהשתא מייאש מעיקרא ניחא ליה ואמאי לא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו ומדהשתא ניחא ליה הוכיח סופו דגם מעיקרא היה מייאש וכדק"ל ב"ד סי' ד' דאם חישב לע"ז צוריקה שהחיסה פסולה מפני כך משום דאמרינן הוכיח סופו על תחילתו כחולין ל"ט ז' והלא דברים ק"ו מה התם דדבר עבירה הוא והיה לנו לאוקמיה על חוקת כשרות ואש"ה אמרינן בשחיסה אחת הוכיח סופו על תחילתו הכא לא כש"כ ואני אומר דלק"מ דהתם שסק לנו במחשבתו אם חשב בשעת שחיסה לע"ז או לא ואם היינו יודעים צבירור שחשב בשעת שחיסה לע"ז נודלי שחיסתו פסולה וכן צהיך אם היה צביר לו ששחט בלא שום מחשבת פסול נודלי שחיסתו כשרה ובכ"ג ספיר אמרינן לצבירי מחשבתו בשעת שחיסה מוספו שזקק לעבודת כוכבים והוכיח סופו על תחילתו שכן היה מחשבתו בשעת שחיסה ג"כ משא"כ הכא בייאוש אין ספק לנו דודאי בשעת שחט ליד המולאח לא נתייאש צעלי דהא לא ידע דכיל מיניה ואחר שהניע ליד המולאח שידעו הבעלים מנפילת הדבר נודלי נתייאשו אלא נתייאשו אב"י ורבא האין יצול בדיוק אם בחר השתא או בחר מעיקרא שפיר פסקין כאב"י דלא חולין בחר השתא אלא בחר מעיקרא שברור לנו שלא נתייאשו הבעלים מקודם ולא הוי של מולאח. וברור הוא לחלק בין הטשאים והמיהי עליו שלא הרגיש בזה. ורמינתי פה להעיר עמ"ס בב"ק קפ"ו ז' שירא שחיסה מהלכת במדבר ועמד גיים וטרפה ועמד אחד מהן והלך והבעלים אינם יכולים להציל הניל לעמנו וכחצ הנחיצות לח"מ ריש סי' קפ"א העטם דגיים שאני דהוי כמזיל מן הנגר שהיא אבודה מכל אדם ובהפקר גמור הוא וא"כ אפילו צעלי החפצים לא היו בכאן לא הוי כייאוש שלא מדעת דק"ל כאב"י דלא הוי ייאוש דהא אבירה ששפטה נגר מותר אף ביאוש שלא מדעת והה"ל הכא וכ"כ בשו"ת עמודי אור סי' ק"ב אות י"ז בהג"ה עמ"ס בסנהדרין ל"ד ז' ממוט של ישראל כיון שכל זיד סתריב מיד טיגר דהיינו מטעם גיים שכל שהניע הגמולן לידם א"ל יאוש וס"ר כלל אלא הותר מיד לכל אדם עיי"ש וא"כ נדחה מש"כ הבאר שבע בסנהדרין שם להוכיח דלא דוקא אם קלואח אלא דה"ל אם נגלה ממוט והביאו הש"ך להלכה בחו"מ סי' רנ"ו סק"ו דשאני התם דא"ל ש"ר כלל דהוי כהנר שהיא אבודה מכל אדם ובאמת הנחיצות לח"מ סי' רנ"ו כתב ע"ד הש"ך מואר תמוה דין זה דהא מבואר בס"י שם א"ל סעיף ה' דכשנעלן מהגזול בע"כ דלא חשיב ש"ך והגזול יכול להוציא גם מהשני ומה שסיים שם הנחיצות והש"ך הביא זה בשם הבאר שבע והפשתי שם ולא מלחצי עכ"ל זה אינו דלהדיא מלאה בס"י ז"ש פ' חלק סנהדרין שם אבל יש לדחות רמינתי כה"ל וכנ"ל, והב"מ שפין ע"ד כתב הסוגיא דב"ק קפ"ו ז' ו"ל הוי שני שוחטין ואין יכולין להציל הניל ח' מהם הניל לאמנע ואם אמר לעמנו אני מוציל הר"ר חלק מחבירי והניל לעמנו עכ"ל וממש"כ ואין יכולין להציל נראה שפרסם רק דב"ק שם כפי' ה"ל שצחי' הרשב"א שם בחי' רמב"ח הכא שוחטין עסקין כו' דקוק בשאין יכולין להציל הניל הוי יכולין אפילו אמר לא דלא מני פניו וכתבנו דעת המ"ע בהראש"ד פ"ב מ"ל גזילה ה"י עיי"ש שהעתיק לשון הראש"ד בזה"ל אם שני שוחטין והניל ח' מהן הניל לאמנע כתב הראש"ד ז"ל שיכולים להציל עכ"ל ואינו מובן אפי' שיכולין להציל דהא ציכולין להציל לא בעי שוחטין ונראה שיש להגיה בדבריו כתב הראש"ד ז"ל שאין יכולין להציל עכ"ל והיינו כמש"כ הסמ"א אבל לפינו הטוסחא בהשגת הראש"ד ח"א אע"פ שאין יכולין להציל עכ"ל וא"כ יש לפרש דקאי עמ"ס הרמב"ם הוי שני שוחטין והניל ח' מהם הניל לאמנע וע"ז כתב הראש"ד דאע"פ שאין יכולין להציל שוחטין שאני דשוחט עושה ע"ד חבירו כל היכא דלא אמר. ובדבר הנמ"י שם אות ט' שכתב צירושלמי ל"ג לטרפה כדגסם הכא צבירייתא וכתב באו"ו ח"א מ"ל מדלא קתני צירושלמי לטרפה כדחני הכא צבירייתא צחוספתא משמע דנפרפה גיים עסקין עכ"ל וכ"כ המרדכי פ"י דב"ק סי' קע"ה בשם האו"ו ע"ה צירושלמי פ"ז דב"מ ה"ד שכתב שם שירא שפול עליה גיים מחשבתו לפי ממוין ולא לפי נפשות כפי' דברי האו"ו בחי' אנשי שם במרדכי שם והב"ח וניש"ס פ"י דב"ק סי' ת"ב ובחשו"ט ח"ג סי' קל"ב יעויין בפ"ת חו"מ סי' רע"ב סק"א שהביא דבריהם אולם בפנים האו"ו ח"ג בב"מ פ"ו סי' רס"ד כתב פ"י צירושלמי בזה"ל פ"י שירא שפול עליה גיים וטרפה מה ששתייר להם כגון שהיו שוחטין מחלקין לפי ממוין ולא לפי הנפשות כו' עכ"ל וא"כ צביר דלא כמש"כ בחי' אנשי שם כפי' האו"ו עיי"ש. (יז) ראה בלע כו' כ"ה גנדפס ולי נראה דני' הכת"ל נכונה דלמשכ"ר שפול מנינים אין צורך לומר ראה דרבא קאי אלגליל דאר"י ראה בלע שפול מנינים חייב להחזיר עו"א רבא בלע שפול מנינים כו'. (יח) תשיבם. [הנרא' ד]. ולי נראה דצביון שניה רבינו כאן דלא נימא כסברת המאור שכתב ה"ה שצובר בלאו דלא תוכל להתעלם ומשום השב תשיבם ולמטה קאמר עיי"ש מש"ה כתב רבינו השב תשיבם דכתיב צפ' משפטים דאין כתוב שם לא חוכל להתעלם וכשרמב"ן צמלחמות וכפרש"י וע"ל סי' ר"ס הגי' תשיבם לאחור דכיון שצבר רמז רבינו דעוהו צוה צמ"כ סי' זו דיו. (יט) משמיה דרבא כן הנייה הנרא' דש"ס וכו"ה בב"מ כ"ב ח' וצנדפס חסר רק דר"י משמיה דרבא ומשכ"ר מדה ומשקל ומנין שאינו שוה הוי סימן, הוא מדברי הנמרא ב"מ כ"ב ז' עיי"ש ובתוס' שם ד"ה ומדמשקל כתב דמדה עדיפא ממשקל אלא צבנד דאין דרך לשקול התם ודאי משקל עדיף כב"מ כ"ח ח' וכ"כ הרמ"א בחו"מ סי' רס"ו סעיף י"ד אולם האו"ו למס' ב"מ כ"ח ח' כתב דברי הנמרא שם מדה ארכו ומדת רחבו ומדת משקלותיו יתכן למדת משקלותיו. וז"ל שם יתכן למי שכיין למדת משקלותיו אפילו צבנד שדרכו לשקול כש"כ צבנד שאין דרכו לשקול שאם כיון משקלותיו שיתכן לו עכ"ל ואפשר שדעת האו"ו כהר"ה שכתב ה"ל דאפילו צבנד משקל עדיף ממדה שכיין שאין עושין מהם כלים גדולים כל אדם יכול לשער מדתן ועיי"ש

השב תשיבם (כ) מ"ט וכשמישיבה אינו צריך שישימיע לבעלים דאמר ר"א [ו' 6' 6'] הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבדה דרתורה רבתה השבות הרבה ואם הבעלים עומדין ואינן רוצין להזור ולהשיב פטור שאין זו אבידה שהרי הוא מאבדה בידים ותניא [ו' 6'] והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם כיצד כהן והיא בבית הקברות זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חברו לכך נאמר והתעלמת מהם ואינה לפי כבודו. כיצד. פירש רבא [ו' 6'] כל שבשלו מחזיר בשל חברו נמי מחזיר בשלו פורק וטוען בשל חברו נמי פורק וטוען. ואם (כא) מלאכתו מרובה מן האבדה והלך והשיב ונתבטל אין לו אלא כפועל בטל כדתנן [ו' 6'] היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל בטל פי' [ו' 6'] כפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה ואם יש שם בית דין שיתנה בפניה יתנה ואם אין שם בית דין שלו קודם שנאמר לא יהיה בך אביון שלך קודם לכל אדם.

תניא [ג' ק"ג ב'] אבדת אחיך אתה מחזיר, משבעה עממים כו' ל כל אבדת אחיך לרבות את הכופר פירשו חכמים בע"ז פ' א"ט [כ"ו ב'] [מומר] (כב) לתיאבון אבל אי שביק התיירא ואכיל אסורא מין הוא ולא הוי בכלל אבדת אחיך אבדת אוהב ואבדת שונא אבדת שונא קודמת דתניא [ג' ב'] אוהב לפרוק ושונא למעון מצוה בשונא למעון כדי לכופף את יצרו ואינו מחוייב להשיב אלא אם יראה ויפגע. דתניא באלו מציאות [ג' 6'] כי תראה ונאמר (כג) כפ' כי תצא כי תראה יכול אפילו מרחוק ת"ל כי תפגע באלה המשפטים כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה וגו' יכול פגיעה ממשי ת"ל כי תראה איזו היא ראייה שיש בה פגיעה אחד מ' ומחצה במיל וזהו ריס אבל אם יודע ואינו רואה מפגיע פטור. ותניא [כ"ו 6'] אשר תאבד פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה ר"א אומר ומצאתה פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה תניא במרובה [פ"א ב'] השבת גופו מנין. ת"ל והשבותו לו (כד).

תולדה להשבת אבדה. תניא במרובה התועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד דמדאורייתא בי מצרי אתא יהושע והתנא מטפס (כה) ועולה מטפס ויורד.

סימן קס"ט [רנו]

שילוח גול וחומשו. ויראת מאלהיך לקיים אשר צוה ב' ויקרא נפש כי תחטא ומעלה מעל בה וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגולה אשר גול. ואי לומר שלא חייב הכתוב להשיב אלא כנשבע לשקר משום דבענינא דשבועה כתיב השבה דהא

תועפות ראם

ועיי"ש בגי' דנשבע מדבריו להקרא"ם אפילו בכלי מתכות יותר הוא סימן מונסק מדת משקלותיו ממדת ארכו ורחבו ומש"ה דחק שם צמ"ש מדמשקל הוי סימן מדה כו' עיי"ש והס"מ צ"מ כ"ג ב' פ' מדה כנון סאה פירות וכ"כ דלי מדה ארכו ורחבו משקל עדיף מיניה וכן יש לומר להא"ו לחתך קושיית התוס'. והעריני בני יויק וחכמי מאיר ש"ף כ"ל להסתפק אם אחד נותן מדת ארכו דליוק ואחד נותן מדת גמיו אי הוה כמו סימנים וסימנים ויחיד או יתן למדת גמיו. וז"ל. (ב) השב תשיבם מ"מ. כתב רבינו חזיו תל"א כ"ב א' וז"ל ומכפל ההשבה דרשו רז"ל אפי' מאה פעמים עכ"ל ובגמ' דב"מ ז"ל א' אמרו השב אפי' ק' פעמים משמע דהיינו מהמקור לחוד ידעינן דאפי' מאה פעמים ולשון התוס' דכתובות ס"ז ב' ד"ה והכ"ל השב תשיב אפי' מאה פעמים ועיי"ש בהגרס"ש. והרמב"ם כפי"א מהל' ס"ז ה"א ב' שלחה וחזרה חוזר ומשלחה אפי' מאה פעמים וכתב בס' בל"ה היסוד לס' ויקרא פ' י"ד פ"ו וז"ל דשלח משמע אפי' מאה פעמים (ב"מ ז"ל א') עכ"ל ותמיהני מה ענין כך ושלח את האפור הכהן למ"ש צב"מ שם שלח אפי' מאה פעמים משמע דשלח דב"מ מידרש מדכתיב שלח דהוא מקור ובהרמב"ם דפיה"מ שם. וע"ד יד"י"ה דה"ה ר' יחזקיה נכבד"ם שלח דשלח מהמקור שפ"ל בל' לחזק הפעולה שהיא על כמה פעמים ומשמע זה דרשו בימות קי"ג ב' ושלחם מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת אולם אין דברי הבבלי"ם כראין כדבריו דעכ"פ הראיה מצ"מ ז"ל א' הוא תמיה. (בא) ואם אין מלאכתו כו' כז"ל וכ"ה בגדלם ורבינו מפרש או שהיתה מלאכה שלו מרובה מש"ה כו' פרש"י ברכות י"ט ב' דהיינו שדמי ציטול מלאכתו בהשבתה יתירים מדמי חפץ של חזירו שמש"ה לו עיי"ש וכן פ' התוס' צב"מ ז"ל ב' ד"ה אם עיי"ש שפירשו דמייירי בפני צ"ד ולכן כשאין מלאכתו מרובה אלא שזה לאבידה יתנו צ"ד ליתן כל שכרו דנ"מ לכוסרף דחיותה או לטרחא יתירא. (בב) מומר. ליתא בכ"ל. המעתיק. (בב) ז"ל נאמר כו' ועיין לקמן סי' ר"ו שכתבתי להגיה לא תראה. (בד) עיין סנהדרין ע"ג א' תוד"ה ת"ל. והכל לו יתירא. והווי העמודים כאן הקשה הכי ס"ד דקרא והשבותו ה"מ צנפסיס דא"כ למ"ל לנחיתב תיבת לו יליף צק"ו מהשבת ממנו וצמ"ש מהרמ"ל בחוס' ע"ז כ"ו ב' וא"כ הדרא קושיית הנמרא סנהדרין שם לדוכתיה לא תעמוד על דם רעך למ"ל וכן הקשה בשו"ת עמודי אש סי' ד' כלל ו' מדנפשיה אולם לפמ"ש מהר"ם מר"ב שאלה ז"ל וז"ל ודבר פשוט אפילו נזוח אל תליוני שמעונו כו' א"ש כמס"כ בס' רה"ז פ' תל"א דלחכי אינטיך רביא להשבת גופו עיי"ש שכתב וזע"ג דבאבידת ממון כה"ל הוי אבידה מדעת מ"מ גופו שאני דודאי מחמת שיעמום אמר כן, ודלא כהמנחת חינוך מ' רנ"ו בקומץ מנחה שם שכתב נראה לכאורה דלא א' מאכד ענמו לדעת ויכול א' להצילו אפשר דאינו מוזהר על הללו לא תעמוד על דם רעך לא מיבעיא דעל העשה והשבותו לו לרבות אבידת גופו ודאי אינו מוזהר כי העשה דהשבת אבידה אינה נזכרת בממון באבידה מדעת אלא אף על הללו הוה אינו מוזהר כ"ל צדור עכ"ל ובאמת אינו כן. (בה) מטפס. ז"ל מטפס. דהא

פא

יראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

(א) האי נמי קרא דשבועה כתיב דא"כ אפי' בלא שבועה אמרה תורה והשיב את הגזלה אשר גזל אם הגזלה (ב) צריך להשיב הגזלה כמות שהיא. ואם שינה אותה גזלן ישיב דמים כשעת שינוי שעד שעת השנוי היתה ברשות הגזל כרתנן בב"ק [ז"ג ז'] הגזל עצים ועשאו כלים צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזלה. פי' בשעת (ג) שנוי הגזלה, כדאמר רבא בשלחי המפקד [מ"ג ז'] האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שוייא וזוא ולכסוף שויא ד' וזוי תכרא או שתוי משלם ד' וזוי. מאי מעמא כיון דכי איתא הדרא למרא בעינייהו ההיא שעתא דתבר לה (ד) קא גזיל לה. ומעמא דקני' בשנוי כדאמר רבא בב"ק במרובה [ס"ז ז'] אמר רבא שנוי קונה כתיבה ותניא. כתיבא, והשיב את הגזלה מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי. ותניא, הגזל עצים ועשאו כלים וכו' וכי אמר' ביתר שהיתה שווה יותר בשעת שינוי משעת גזילה, אבל בחסר שהיתה שווה פחות בשעת שינוי משעת גזילה משלם כשעת המעשה ולא כשעת שינוי. כדאמר' בשלחי המפקד על ההיא דתנן ב"ה אומר בשעת (ה) המעשה הוצאה ופרשין נמי בשעת המעשה הוצאה בשעת הוצאה מן העולם ובחסר מי אמר (ו) דלית ליה כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה. והיינו דאמר רב בתחלת מרובה [פ"ה ז'] גניבה וחיים [אחיה] לקרן כעין שנגב ומוקמינן לה התם דמעיקרא שויא ד' ולכסוף שויא וזוא. והמשיב גזלה אינו פטור אלא א"כ יודיע לגזל שימנה הגזל וימצא שלו וקמ"ל (ז) כר' יוחנן דאמר לדעת מניין שלא לדעת אפילו מנין לא צריך ואם גזל בהמה אפילו שלא לדעת כיון דאנקטוה גנרי ברייתא כשהוא משיבה צריך דעת הגזל כדי שישמרנו דגבי בהמה דאנקטוה גנרי ברייתא קמ"ל כרב חסדא דאמר שלא לדעת צריך דעת. הגזל באגודות (ח) שוות פרושות והחזיר אחת מהן אמר רב גזל אין כאן השבה אין כאן. פי' שאין השבה פחות משהו פרושה ופרושה לא כתיבא בקרא אך יש לומר שאינו נקרא גזל אלא בדבר שדרך העולם להפקיד (ט) בו וקים להו לרבנן שאין דרך העולם פחות משהו פרושה.

תנן בהגזל ומאכיל [ק"ה ז'] איני יודע אם גזלתי או לא הפקדת אצלי פטור גזלתי הלויתי הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך (פטור) ואם לאו חייב ואם חברו אומר לו גזלתי והוא אומר איני יודע פי' איני (י) שהיה משלך בידי מעולם וכרב נחמן פסקנו בכתובות פ"א [י"ג ז'] ובכ"ק בהגזל ומאכיל פ"ב פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

תנן כיבמות בהאשה שהלכה [ק"ה ז'] גזל אחד מה' בני אדם ואינו יודע מאיזה מהן גזל וכל אחד ואחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי רבי טרפון ר"ע אומר לא זו הדרך מוציאה מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד. ראינו (יא) בה לכות פסוקות דבני מערבא ר' טרפון ור"ע הלכה כר' עקיבא. וגזלן המשיב רשאי הגזל לקבל (יב) וכל המקבל מהן אין רוח המקום נוחה הימנו. דהא ר"י בימיו נשנית משנה זאת. דתניא מעשה באדם אחד וכו' פי' בימיו נשנית משנה זאת לדורו, ולאחר דורו נתבטל ולא תקן ר' אלא לדורו. ובעל כרחנו פירושו כן הוא שהרי מצינו שהיו דנים דיני גזלות לאחר דורו של ר'. ומצינו כיוצא בו בשלחי אלו מציאות [ז"ג ז'] דתניא ובתלמוד אין לך מצוה (יג) גדולה יותר מזה ולעולם הוי רין למשנה יותר מן התלמוד ומפרש בימי רבי נשנית משנה זו (והא תניא) פי' בימי רבי

תועפות ראם

(א) דהא חומש נמי נקרא דשבועה כתיב וא"כ הקרן אפילו כו' כנ"ל להגיה ונדרשם ליתא מן השבועה עד דא"כ וכוונת רבינו נתי' דהענין דכתיב דשבועה אינו אלא משום החומש דבלא שבועה אין חומש אבל הקרן לעולם ניתק להשבועה, וז"ל רבינו נדרשם הקרן שילום גזל וחומשו דתיבת וחומשו אין ענינו לכאן דבסימן שח"ו חשיב חומש גזל להשיב אלא שרבינו מפרש לשון כה"ג ולפנינו בהקדמת כה"ג כתוב ופירוש גזל וחומשו חומשין עכ"ל ובמשנה דכ"מ כ"ה ז' חשיב בחשבון החומשין הגזל את חברו שז"פ ושבע לו מוסף חומש ומש"ה כ' רבינו שילום גזל וחומשו. ובסימן שחזריו מפרש תיבת וחומשו. (ב) חסר ככ"ל "בעין". המעתיק. (ג) כשעת כנ"ל. (ד) ושהי לה כנ"ל. (ה) כשעת הוצאה ופרשין מאי כשעת הוצאה אי כשעת הוצאה כו' כנ"ל. (ו) אמר' כנ"ל והוא ר"ת איכא מהן דאמר. (ז) דקיי"ל כו' דאמר [בב"ק ק"ה ז'] כו' מנין פטור שלא כו' כנ"ל. (ח) ז' אגודות שוות פרושה והחזיר כו' כנ"ל ולפנינו בב"ק ק"ה ז' אמר רבא. (ט) להקפיד כו' העולם להקפיד על פחות כו' כנ"ל. (י) יודע שהי' כו' כנ"ל וכמנ"ל החסר בב"ק ק"ה ז' ד"ה והלא ויעין במדרש פ"ק דכתובות שז' ורש"י פי' דנ' עניני איני יודע הם כו' עיי"ש והוא דלא כהרשב"א כתי' לנ"מ ק' א' בשם הראב"ד ז"ל עיי"ש ובתו"ס פ"ח דכ"מ מ"ד ד"ה זכא בגדול. (יא) עיין ש"ך חו"מ סי' שס"ה סק"ב. (יב) אע"ג דתיא בב"ק בהגזל עיי"ש [ז"ד ז'] הגזלן ומלוי רבי' שסחזירו אין מקבלין מהם וכל המקבל מהם אין רוח חמשים נוחה הימנו הא אמר ר' יוחנן בימי רבי נשנית כו' כנ"ל וכו"ל נדרשם ועיין שם בתוס' ד"ה בימי ע"ש ר"ת כדברי רבינו ועיין שו"ת הרדב"ז סי' תקכ"ח ונדרשם דלנו כאן מן דיני גזלות הא' עד גזלות שבסוף הסימן וחסרו מה שביניהם. (יג) מנא לפינו מדה. ורש"י להעיר כאן בענין תקנת השבים שבסי' זה עמ"כ החסר' צע"ז ז' א' ד"ה ר"מ. תימא קשיא דר"מ אדר"מ כו' וי"ל דשאי הכי דקא קים ר"מ וכו' וע"ש במהרש"ל שכתב אולי נעלם מהחוסר' סוגיא דפ' הגזל דל"ה שהקשו בגמרא קשיא זו וזו תירונו כתי' החסר' ועיין בשו"ת נכסות יחזקאל סי' ק"ד מה שהיה שם דס"ת מתמיתה מהרש"ל ואני אומר שבאמת ידעו

ולא יותר. וכן (יד) בחנניה בן חננאי נישנית משנה זו בשבת פ' כל הכלים [ק"ג ז'] פיר' לא נישנית אלא בימיו, והא דקתני התירו וחזרו והתירו לא שהיה צריך היתר אך הנהינו מעצמם איסור התקנה ראשונה והתירו פירוש העבירו המנהג. ואף בחו"ל דנין דיני גזלות, ואע"ג דאמרין בנימין בהמגרש [פ"ה ז'] כיון דלא שכיחי לא עבדינן שליחותיהו. פירש רבינו יעקב ז"ל בגזלות (טו) שבה קרקעות דלא שכיחי קאמר אבל שאר גזלות דנין. וכ"מ הנמצא בתלמוד דאמרו חכמים ז"ל בכל עת שבה קרקעות דינא הכי פי' אם היו באין לדון בארץ ישראל כך היה הדין אבל שאר גזלות דנים שהרי מצאנו שהיו דנים שני (טז) גזלות בבבל ואינו צריך להביאם.

סימן קע [רנז]

חומש גזל להשיב, דכתיב ב' ויקרא והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' וכתיב מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו. וכשם שמוסיף חומש [על] הקרן כך מוסיף חומש על החומש אם כפר על החומש ונשבע עליו דתנן [ב"ק ק"ג ח'] נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי זה מוסיף חומש על החומש עד שיתמעט (על) הקרן פחות משהו פרוטה. ומעמא פי' רבא בהזהב [ב"ז ז'] דכתיב חמישיתו חמישיות הרבה.

תנן בהגזל עצים [ק"ג ח'] הגזל מחברו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו לים (א) המלח אפילו במדי. ומעמא מפרש בנמרא דכתיב לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ובתוספתא תנינן עלה (ב) אמר ר"א בר' צדוק כמה דברים אמורים שאין ההוצאה מרובה על הקרן אבל היתה הוצאה מרובה על הקרן מביא קרן וחומש לב"ד ומביא אשמו ומתכפר, פי' תקנה על בעלי תשובה שאלמלי היו צריכין [לשרוח] כל כך היו נמנעים מתשובה.

סימן קעא [וכן בגרסא]

תרומה ומעשר. תירא את ה' אלהיך ותעבוד קים (א) וצוה ב' שופטים ושופרים לתת תרומה לכהן. דכתיב וזה יהיה (לך) משפט הכהנים וכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך נתן

תועפות ראם

החוס' ג"כ מה שהיו קושיית הנמרה ופירוקה וכמ"ס החוס' כפירשו החס' משום דעבד איסורא ור"ל החס' בנמרה פריש כן ולא הביאו זה אלא כדי להקשות דר"י אדר"ל וכמו שסיימו בסוף הדבור וא"ל אחתי קשיא דר"י אדר"ל כו' וס"ס תיבות אחתי קשיא ור"ל א"ל חקסי דר"י אדר"ל ור"ל דבאלו קושיית הנמרה דר"מ אדר"ל והירושל' לא היה קשיא דר"י אדר"ל דהיה אפשר לתרץ דר"י סבר סיניו אינו קושה והא דאדר"ל החס' גזילה חוזרת צעירה הוא משום חקת השבים אך מאחר שתיירו בנמרה פ' הגזל לדברי ר"מ דסבר ר"מ סיניו קושה והא דאדר"ל משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה הוא משום דקנים ליה דעבד איסורא א"ל אי אפשר לתרץ דברי ר"י כנ"ל דיהיו סברות הפוכות בין ר"מ ור"י דלר"מ החס' גזי הגזל את הפרה מדינה הוא אמרינן גזילה חוזרת צעירה אך משום דקנסינן ליה משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה ולר"י הוא כהיפך מדינה משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה אך עבדינן ליה תקנתא להקל ולזה תי' ר"ת בלופן אחר דלא היקשי דר"י אדר"ל דהס' נחמין הוא לקנות אבל הכא שוגג היה ולא נחמין לקנות ולפי"ז לא היו סברות ר"י הפוכה מדר"מ ועיין בחוס' ב"ק ז"ה ב' ד"ה בשנה מבואר כדברי ועיין חוס' ב"מ מ"ג ב' ד"ה משלם ובפ"י ס"ס שכתב ב' הגזל דל"ה כתבו החוס' עוד תי' אחר דשלי הכא דקונה משום חקת השבים משא"כ בלצע כו' ובאמת ר"ת לא יוחא ליה בהך תירווא כמש"כ בקושיית דא"ל סברות הפוכות עכ"ל ומהרמ"ל שכתב ב' ע"ה דתי' ר"ת ור"ל ולפי"ז היו סברות ר"י הפוכה מדר"מ עכ"ל חמיה ונראה שס"ס בדבריו חסר תיבה לא וכל"ל ולפי"ז לא היו כו' ודוק. (יד) וכן הא דאדר"ל בימי נחמיה בן חכלים נשנית כו' כנ"ל. (טז) בגזילת שבה קרקעות דלא שכיחי קאמר אבל שאר גזילות דנין. הנה רבינו ירוחם בראש ספר משרים כ' ע"ס ר"ת דהא דאמרין דלא דיינינן דיני גזילות כגון שגזל השדה ואכל הפירות ללשום הפירות צעין מומחין וזה לא שכיחי אבל שאר גזילות שכיחי ודיינינן עכ"ל והס"מ למס' ב"ק פ"ד ב' כ' ע"ס ר"ת בזה"ל דהא דאמרין גזילות לא עבדינן שליחותיהו היינו כגון שגזל שדה וחרשה וחרשה ואכל את הפירות והחזיר לו את הקרקע דהשתא לית בה חסרון כיס עכ"ל וללאורא קשה עמש"כ הש"ס ע"ס ר"ת דהא בגיטין פ"ה ב' אמרו על גזילות וצולות דלא שכיחי לא עבדינן שליחותיהו ויש לומר עמש"כ הש"ס בזה"ל כו' ס' ר"ת סק"ס דהא"ל דהומ"ל ב' המגרש דלית ביה חסרון כיס אלא מהם חבלות קאמר הכי עכ"ל אולם רבינו יירא' כ' באמת ע"ס ר"ת בגזילות שבה קרקעות דהוא מטעם דלא שכיחי ונכון ועי"ס בשיטה מקובצת בלשון המאורי שרמז שם שיטת ר"ת שכל שם ע"ס חכמי הנרפתים שלא הנריכו מומחין לגזילה אלא לקרקע ולענין הפירות שנאכלו אבל גזלות גוף הקרקע או גוף מעלסלין דנין אותם בצבל עכ"ל ועיין בחס' מיימוניות ל' שופטים כ' ג' שכל שם ור"ל מפרש כגון שגזל קרקע ואכל הפירות או ודאי לא שכיחא ואין דנין בצבל אבל אדם שגזל מחבירו שכיח ודנין בצבל עכ"ל. (טז) דיני כל"ל:

(א) לים המלח ט"ס. (ב) והוצא ב"ק ק"ג ב':
(א) קיים אשר הזהיר וזהו כו' כל"ל ועד דמש"כ כן בראש הס' תרומה ומעשר נראה לי להגיה תרומה ותרומת מעשר דעל אלו משלמין חומש

ספר

עמוד ד איסורי ממון

יראים

פב

לו. ואותה ראשית נקרא תרומה דכתיב ב' ויקח קרח וזה לך תרומת מתנם וסמך ליה כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים מעשר דכתיב ב' ויקח קרח ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה ודין תרומות ומעשרות הן ותולדותיהן כמה הן נוהגין כבר פירשנו למעלה בדין מתנות כהונה [פי' קמ"ו] וכשם שהוא מחוייב לתת תרומה לכהן כך האוכל לה בשוגג חייב לתת (ב) אותה וחומשה לכהן דכתיב באמור אל הכהנים איש כי יאכל קדש בשגגה ויסק חמישיתו עליו ונתן לכהן את הקדש ונתן במס' תרומות [פי' מ"ג] קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה פי' לכל כהן שירצה. ונתניא בת"כ נאמר כאן קדש ונאמר להלן וזר לא יאכל קדש מה להלן בקדשי הגבול אף כאן בקדשי הגבול והתם מנ"ל, דכתיב (ג) בחזוה עניינא ובא השמש ומהר ואחר יאכל מן הקדשים וההוא קרא מוקמינן ביבמות בהערל [פי' ז'] בתרומה דתלתא קראי כתיבי כתיב ורחץ ומהר ובא השמש ומהר וכפר עליה הכהן ומהרה הא כיצד ורחץ למעשר ובא השמש לתרומה וכפר לקדשים והיינו דתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הכיא כפרתו אוכל אפילו בקדשים ובכלל אותו קדש של תרומה ישנו כל דבר הנקרא תרומה להתחייב עליה חומש לזר האוכלם ונתן בב"מ כהוזב [פי' ז'] חמשה חומשין הן ואלריהן האוכל תרומה ותרומת מעשר ודאי ודמאי וחלה ובכורים מוסף [חומש] וטעמא דכל הני איקרי תרומות והוה בכלל קדש דהיא (ד) תרומה גדולה שהיא נקראת תרומה כאשר הוכחתי ופרשתי בתחלה. תרומת מעשר נקראת תרומה דכתיב בויקה קרח (דכתיב) והרימותם מסנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. ושל דמאי מדרבנן, וחלה נקראת תרומה דכתיב חלה תרומת תרומה, בכורים איקרו תרומה דכתיב ותרומת ירך (ה) פי' האוכל בתרומה שוגג משלם קרן וחומש ואשם (ו) [אחד האוכל (ז) ואחד השותה ואחד הסך אחת ממאה ואחת מהורה משלם חומש] וחומשא דחומשא. אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנים והן נעשים תרומה ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל. ובפרק הזהב מספקא ליה חומש חומשא מנא לן אי משום דכתיב ויסק חמישיתו עליו והוה ליה חמישיתו (ח).

סימן קעב [קמא]

נבילה לגר תושב. מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם לירא את ה' ותתקיים (א) את אשר צוה ב' ראה אנכי לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ונתניא (ב) אין לי אלא נבילה טריפה מנין ת"ל כל. ונתניא בע"ז פ"א [ז' ה'] לא תאכלו כל נבילה לגר וגו' אחד גר ואחד גוי בין במכירה בין בנתינה דברי ר"מ ר' יהודא אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולגוי במכירה דאמר (ג) אי לר' מאיר למה לי לאקדומי נתינה דגר למכירה דגוי פי' שאם לא כתב אז הייתי אומר שקלם הכתוב כאחד ואלמלי לא שקלם הייתי אומר מסברא כדברי ר' יהודא דנתינה דגר קודמת וגם (ד) אתה מצוה להחיותו ולא עובד כוכבים הלכך ליבא למימר דעיקר נתינה ומכירה להקדים בה הלכך מיותר קרא לכדר' אבהו דאמר בפסחים [כ"א ז'] אליבא דר"מ כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה משמע עד

תועפות ראם

חומש. (ב) בנדפס הגי' לשלם. (ג) עיין מכות י"ח ז' רס"י ד"ה קרינא זי' שכ' כדכתיב ברישא דעמינא איש אשר מרע אהרן דגר השוה צורעו של אהרן ועיין לעיל סי' נ"ד מש"ס. (ד) דקרא, ח"ג הוא שנקראת, כ"ה בנדפס ומתוקן יותר. [הגר"ד]. (ה) ירך אלו בכורים ב' הערל [פי' ג' ז'] דכתיב בהו יד ולקח הכהן הפסח מידך. ונחמ' תרומות תנן האוכל כו' כ"ה בנדפס ועיי"ל בחור"ה תרומת כדברי רבינו, גם בהעתק המשנה דתרומות ראיתי שציראים הנדפס איתא והן [כ"ז] נעשין תרומה והתשלומין ואם רצה כו' וכאן ליתא חיבת והתשלומין וממשכ"ל לשון המשנה ואם רצה מוכח דאין לפרש כפי' הר"ר יהוסף ז"ל שגם' מלאכת שלמה שם דוהתשלומין תרומה שגמשה משך למטה כלומר שאלו התשלומין שם תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוחל ודל"ה כפי' הרע"ב שם דו"ל אלא לפי לשון המשנה שלפנינו אם רצה בלא וי"ו משא"ל לפמשכ"ר ואם רצה כו' ומש"כ שם הר"ר יוסף ז"ל וגרסינן התשלומין בלא וי"ו איני רואה הכרה לזה דלפי' לגרסת והתשלומין בוי"ו יכול לפרש כפירושו ואם היה אומר וגרסינן אם רצה בלא וי"ו יפה היה אומר. (ו) ואשם. כ' הש"ס שכל"ל משלם קרן וחומש ואם היתה תרומת הקדש משלם ז' חומשין וקרן ואשם וכונת רבינו למאי דתנן שם פי' מ"ד ועיי"ל בפי' הרמב"ם. (ז) ליתא ב"ה המלות המוקפות. המעתיק. (ח) חמישיתו וכו' כ"ז ופי' הספק הוא מאיזה טעם מוסף חומשא דחומשא אי משום דכתיב ויסק דחומש שתי תוספות או דילמא משום דגורעין ומוסיפין ודורשין עיי"ל:

(א) ותקיים כ"ל. (ב) בספרי שם. (ג) ואמרין או לר"מ כו' כ"ז והפי' שכתב רבינו הוא כמש"ל התוס' בפסחים כ"א ז' ד"ה בשלמה כו' ותיקן ר"י כו' וכ"ה בדברי רבינו כאן, ובנדפס סי' קמ"א חסר כל הפי'. והנה מדברי רבינו משמע דלגר דוקא בנתינה ולא במכירה אלא הרמב"ם בפ"ג מהל' זביחה וז"ל כחז לגר תושב בין במכירה בין בנתינה, שם חדש. ועיין ע"ל כ' א' חור"ה להקדים נראה דכ"ל כהרמב"ם דל"ל י"ל דלכן נכתבה נתינה דגר דדוקא הוא בנתינה ולא במכירה. (ד) דגר אתה כו' להקדים בלא כ"ל. וכו"ל

שיפוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה לגר בנתינה ולגוי במכירה מדברי שניהם למדנו שצוה הקב"ה לתתם לגר תושב ותניא בע"פ פ"א [ס"ד ז'] איזהו גר תושב שמוצא להחיותו ולתת לו נבילות ושריפות זה שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז דברי ר"מ וחכמים אומרים זה שקבל עליו ז' מצות שקבלו עליהם בני נח (שלא לעבוד ע"ז דברי ר"ט) וחכמים (ה) אומרים אלו לא באו לכלל בני נח אלא גר אוכל נבילות וקיימלן כרבנן.

סימן קעג [רסד]

ביומו תתן שכרו. ויראת מאלהיך צוה בהמשכיר חבירו בלילה או שכיר שנה ויצא זמנו בלילה או שכיר שעות ליום שיתן שכרו ביומו דכתיב ב' כי תצא למלחמה לא תעשוק שכר עני ואביון מאחיך או מנרך אשר בארצך בשעריך ביומו תתן שכרו ותניא ביומו מלמד ששכיר לילה גובה כל היום ותנן בהמקבל [ק"א ח'] אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה וכלים יש בהם משום ביומו תתן שכרו ולא תלין.

ומעמא (א) כדתניא מאחיך פרט לגוים (ב) פ' לעובדי כוכבים גרך זה גר צדק בשעריך זה גר אוכל נבילות מנין לרבות בהמה וכלים. ת"ל בארצך כל שבארצך וכולם עוברים בכל השמות הללו וכתיב על כולם ביומו תתן שכרו כו'.

יש לשאול: דמרבין בארצך כל שבארצך אמאי לא פרי' תלמודא כדפרי' בזבחים פ' בית שמאי (ג) ומאחר שסופנו לרבות כל דבר מה ת"ל לפניך בדרך ובנויר פרק שלשה מינין [ג"ס ז'] ומאחר שסופנו לרבות כל דבר מה ת"ל תער וי"ל כדמתרצינן בסנהדרין [פרק] כ"ג [כ"א ז'] מאחר שסוס והוא בטל קאי בלא ירבה מה ת"ל מוסים, לעבור בלאו על כל סוס וסוס ה"ל לעבור בלאו ועשה על (ד) כל אחד ואחד אדם בהמה וכלים ואמר רב שכיר שעות גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה ושמואל אמר שעות דיום (ה) גובה כל היום וכל הלילה וקיי"ל כרב באיסורי לגבי שמואל בבכורות פ' יש בכור [מ"ט ז']. המתאזה לממון חבירו וחומד ולוקח שאינו שלו סופו מאבד שלו ובע (ו) וגד אחד מזונותיו ואינו משיג מדה כנגד מדה. וכן מצינו

תועפות ראם

(ה) וחכ"א כו' ס"ס הוא וכל"ל אחרים אומרים אלו לא צלו לכלל גר תושב אלא כו' וכ' השם חדש וז"ל עיין בהגמ"י פ"ג מהל' תשובה ה"ה מש"כ משם רבינו ונראה דהוא מ"ס רבינו הכא כיון דמנהו להחיות. הרי הוא מחסידי אלו"ה ע"כ וז"ל [נ"ל לכו"ז דמש"כ בהגמ"י] שם ע"ש הרא"ם כ"ה ביראים להלן סי' רנ"ג ועיי"ש בר"ם בביאורי:

(א) ועממא כדתניא כו' ונראה דרבינו תוספס לדינא כהך דרייתא ועיין משכ"ל לעיל סי' קכ"ו ופ"ט שז המקרא בשכיר לילה מדבר נפקא לן התם בגמ' דשכיר שכיר כו' ובסי' קנ"ה מסתפק רבינו זי' ק"ל כת"ק דברייתא דמאחיך עיי"ש והווי העמודים לנדפס סי' רס"ג אות ג' כתב ולכאורה רבינו פסק כת"ק דברייתא והיינו שלא כ' דין גר תושב דלא עבר צ"ל אלא כ' אמאי שנק סתם מתני' כו' עכ"ל ובאמת רבינו צעמנו כ' בנזמח הכת"ל שפנינו בסי' קנ"ה ונראה דהלכה כסתם משנה הלכך אפי"ל תצנו [שאינו עובר בלא תלין] עובר בלא תעשוק ובלא תבא עליו השמש ובידו תתן שכרו. (ב) לאחרים סי' כ"ז. (ג) [מ"ד ח'] מאחר שסופו לרבות כל דבר למה נאמר שלמים, ובחולין [קנ"ט ז'] ומאחר כו' כ"ל וז"ל המעתיק "נמחק פה בכ"י ונחזק לע' צמרא" וכו' מש"כ להגיד כן כ' הגר"ד שלי"ס א. (ד) על כחו"א כו' נראה הכוונה על כל בהמה וכלי לאו בפ"ט, ויש לעיין מזה לענין גופין מחולקים עיין חולין פ"ב ובכריתות ואולי י"ל רק על כל מין לאו בפ"ט כמו אדם בהמה וכלים [הגר"ד שלי"ס א.] ועיין מכות כ' ב' תוד"ה ל"ג שכ' וי"ל דשאני הכא דגלי קרא אכל קרחה וקרחה דקרחת מחלקות כגון גופים מחולקים עכ"ל וה"ל גבי לעבור על כל סוס וסוס והכא גבי ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש שכ' רבינו, ועיין בא"י הנחל דרוש י"א בדיון גופין מחולקין. (ה) דיוס ש"ס וז"ל דלילה גובה כל הלילה וכל היום: וכמשכ"ל כהן דהלכה כרב באיסורי לגבי שמואל כן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ולא נמצא כפוש"ע חו"מ סי' ש"ט שום חולק בזה. אך בצמ"ג לאוין קפ"א כ' דק"ל כשמואל דיני וכו' ביראים לעיל סי' קכ"ו וסי' קנ"ה עיי"ש ולפלא על היראים שסותר פסקיו והווי העמודים לא הריגם בזה ולא ציאר מאומה בנדפס סי' רס"ד לומר שהוא סותר למש"כ שם סי' רס"ג והמעתיק"ל כ' דהדבר תמוה לומר כיון דיש ל"ג בפלגותא רב ושמואל גם לדינא לא דאמרין במתני' שכיר צמנו נשבע וטפל עבר זמנו אינו נשבע וטפל א"כ י"ג בשכיר שעות שאל אחרין ש"ס דלילה גובה לילה ויום נשבע וטפל אף אם תצנו ביום משכ"ל לרב שזמנו בלילה הוי ביום כעבר זמנו, דליתא כיון דהשעם דעבר זמנו אינו נשבע וטפל הוא משום חוקה שאין צמ"ג עובר משום לא תלין דפליגי לענין איסורא ולרב עובר בכל תלין וק"ל כותי' ממיילא לענין שצוה גמי הדין כן כיון דאיכא חוקה שאין צמ"ג עובר משום לא תלין שצמ"ג השצוה תליא בעבירת הלוא דלא תלין עיי"ש והוא דלא כהרב מניית ספר שכ' הווי העמודים בסי' רס"ג ועיי"ש מש"כ הווי העמודים דעתו בזה. (ו) נמחק פה ואולי י"ל נע ונד. המעתיק. ודאי דכ"ל נע ונד אחר מזונותיו כו' ובנדפס חסר מן המתאזה לממון חבירו כו' ע"ס: ובחימת עמוד זה ראיתי להעיר בסוגיא דיבמות ל"ו ב' דר' אבא אמר רב קם דינא ור' ירמיה אמר הדר דינא וכו' וזכור לנו ב' המאור כ' [הציאו בשה"ג] וז"ל וב' בית כור ק"ו ב' איפסיק להכתא כרב דאמר בשלה מחלוקת וא"ל רבא לר"ג לרב דאמר בשלה מחלוקת

ספר עמוד ד איסורי משנה ראים פג

במלוח בריבית שא"ח [נ"מ ט"א א'] [נכסין] מתמוטטים ואינם עולים. ומצינו מהם חמשים וארבע סימן וזכר לדבר „נע ונד תהיה בארץ” „ג"ד” בנימטריא הכי הוי.

תועפות ראם

מחלוקת אלמא הדר דינא מכל זה הדעת מכרעת כר' ירמיה דאמר הדר דינא עכ"ל וז"ל שלא היה לפני בעל המאור הגי' ציבמות שם ר' אבא אמר רב וכן ליתא ברי"ף ור"א"ש דלגת"ה קשיא דרב אדרב ור'איתי בם' דרישת ארי בחלק אבן פינה לאהע"י סי' קס"ג סק"ג שכתב להוכיח דדעת הרי"ף כהש"ך חו"מ סי' רס"ח סק"ו דאין חילוק בין אם נפסק הדין או לא והוא ממש"כ המאור שם להוכיח דהדר דינא משום דליפסק הילכתא בפ"ק דב"ב כר' יוסי דמגלגלין עליו את הכל והוא דכתב דליפסק הלכתא כר' יוסי היינו מעבדא דרמיא וכמש"כ הרשב"ם שם ובעבדא דרמיא לא נפסק הדין הוי א"כ מאי ראיא מביא מהתם אע"כ ס"ל להר"ה דאין חילוק בין נפסק הדין או לא אלו דבריו שם ולענ"ד דברי האבן פינה תמוהין ובמחלוקת אישתמטתיה דברי המאור פ"ק דב"ב ד"ד ב' בפ' למש"ש בגמרא ואב"א ראשונה שניה ושלשית א"ת ת"ק סבר כו' ור' יוסי סבר כו' שפי' שם להדיא כגון שלא גדר מתחילה אלא הג' רוחות וכל עמו לדין ופסרוהו ב"ד מאחר ששאר פרוץ מרוח רביעית אח"כ עמד וגדר את הרביעית וחמנו לדין וחייבנו ב"ד ת"ק סבר כו' קם דינא ור' יוסי סבר הדר דינא כו' יעו"ש א"כ מפורש דדעתו דמ"ד קם דינא היינו דוקא כשכבר נפסק הדין וכפי' הקונטרס בב"ב ד"ד ב' שהביאו החוס' שם ד"ה שני' ומש"ש בהגה"ה וק"ק כו' לק"מ כמש"ש הגרש"ם והיינו כשיטת המאור. בירושלמי פ"ג דב"ב ה"א א"ר יעקב בר אחא תני תמן הפותח חלון בכותל חצירו במעמד חצירו ד' אמות פותח בשמאל ונעל בימין ובאמת ט"ס יש כאן וכו"ל בכותל חצירו במעמד חצירו רבי אומר פותח כו' וכו"ה מבואר בתשו' מהר"ח או"י סי' נ"ג עיי"ש והי' כתוב בר"ה ר"א ונשתבש הרי"ש לדלי"ת ונחפשת לדי' אמות ובעבדי ב"ב נ"ס ב' ר' חייא אמר יגעת ופתחת יגע וקתוס והוא מתורת רבו רבינו הקדוש לפי הירושלמי וכן העתיק הגי' פ"ג דב"ב לדי' הירושלמי. בירושלמי פ"ח דב"ב ה"ד. שמואל שאל לרב הונא מתנה שכחוב זה בלשון מבר מהו א"ל ארכביה אחרי ריכשי ברקי א"ר חזקיה לא אמרינן אלא מיייתי תרין סוסיין חורין ומרכיבין על תריהון ודין אולא בלא ודין אולא בלא ומשתכח לא נייד כלום עיין בפני משה ובמראה הפנים בביאור הירושלמי ואני אומר קד דברקי הוא שם חכם כדברי היוחסין שכתב רב ברוקה אמר רב ואף שכתב עליו הסה"ד (נ"מ) באמת הוא ממלא כאן בהירושלמי לפי ביאורי והנה ר"ה שאמר מתנה שכחוב זה בלשון מבר ארכביה אחרי ריכשי אין אלו יודעין פירושו אם לייפות כמו נחטוין או אדרבה שמגרע אותו בזה וז"ל בירושלמי ברקי אמר רב, חזקיה [פי' עובתו להחזיקו ולייפוטו ותיבת חזקיה כמ"ש בגיטין ס"ב א' אחזיקן] לא אמרינן [ר"ל אין אנו] אומרינן שבמש"כ המתנה בלשון מבר כיוון לחזקיה ולייפוטו] אלא מיייתי תרין סוסיין כו' ומשתכח לא נייד כלום וה"כ כן הוא מגרע אותו בזה ועיין ירושלמי פ"ק דקדושין ה"ה שכחוב שם, מהו ארכביה על תרין ריכשי ברקי סברין מימר מיייתי תרין סוסין כו' והגרי"ה צעני שיש שם קינור לשון וכו"ל ברקי אמר רב סברין מימר כו' וכדברי הירושלמי דב"ב דע דאף שהיוחסין כתב רב ברוקה וביירושלמי ליתא תיבת רב ל"ל בה ודו"ק.